

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Daseinsanalýza a Israel

aneb - Je daseinsanalýza universální terapií?

Moshe Chaim Koller

vedoucí práce: Doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Praha 2011

Prague College of Psychosocial studies

Daseinsanalysis and Israel

or else - Is daseinsanalysis universal therapy?

Moshe Chaim Koller

The Diploma Thesis Work Supervisor: doc. PhDr. Jaroslav Kot'a

Prague 2011

Poděkování

Mé hlavní díky patří B-hu, že mi dal sílu a zdraví ke studiu a k dokončení bakalářské práce.

Děkuji vedoucímu mé práce Doc.PhDr. Jaroslavu Kořovi za vstřícnost a pomoc při zpracovávání tématu práce. Za jeho čas, který věnoval korekturám textu a jeho podněty. Rovněž chci poděkovat své přítelkyni, která mi pomohla svým vhledem při našich společných rozhovorech k lepšímu uchopení dané problematiky. Díky patří škole a jejím zaměstnancům za motivující zázemí a prostředí.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

Na Dobříši dne 15.4.2011

Anotace

KOLLER, Moshe Chaim. *Daseinsanalýza a Israel, aneb - Je daseinsanalýza universální terapií?* Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2011. 54s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na srovnání daseinsanalytického psychoterapeutického směru s fenoménem židovské kultury. Cílem práce je zjistit nakolik jsou principy daseinsanalýzy universálně použitelné v jiném kulturním prostředí. Jejím obsahem je popis a porovnání základních zásad a idejí obou fenoménů. Ústředním tématem je jejich srovnání v kontextu základních existenciálních otázek týkajících se svobody, samoty a smyslu života. Bakalářská práce je příspěvkem ke kulturně antropologickému zamyšlení o universálnosti myšlenek a metod psychoterapeutických směrů v odlišných filosoficko – náboženských systémech a kulturách.

Klíčová slova: daseinsanalýza, judaismus, existenciální otázky.

Abstact

Koller, Moshe Chaim. *Daseinsanalysis and Israel, or else – Is daseinsanalysis universal therapy?*. Praha: Praque College of Psychosocial studies, 2011, 54pp. Bachelor Thesis.

Bachelor dissertation is focusing on comparison between daseinsanalysis psychotherapeutic approach with phenomenon of judaism culture. Idea of dissertation is to find how much are principles of daseisanalysis universally useful in different cultural background. Main topic is to compare basic rules and ideas in both phenomenons. Main topic is to confront them in context of basic existential questions relating freedom, loneliness and sense of life.

Bachelor dissertation is a contribution of cultural antropologic thinking universality of psychotherapeutic ideas in different philosophically – religious systems and cultures.

Keywords: daseinsanalysis, judaism, existential questions.

OBSAH

Úvod – Motivy a užitečnost práce.....	
1. Popis Daseinsanalýzy	
1.1. Vznik a historie daseinsanalýzy	
1.2. Teorie a filosofie daseinsanalýzy	
1.3. Současnost - praktická aplikace daseinsanalýzy	
1.3.1. Druh kultury – evropská	
1.3.2. Populace – intelektuální	
1.3.3. Doba – postmoderní	
1.3.4. Společnost – individuální	
2. Popis Judaismu a Izraele	
2.1. Vznik a historie Izraele	
2.2. Teorie, filosofie a náboženství Izraele	
2.3. Současnost – praktický život v Izraeli	
2.3.1. Druh kultury - judaismus a moderní Izrael	
2.3.2. Populace - tradiční a moderní	
2.3.3. Doba a společnost - postmoderní a kolektivní	
3. Přehled existenciálních témat – srovnání	
3.1. Pojetí filosofie existence	
3.2. Hledání smyslu života	
3.3. Sebepoznání – být sám sebou – svoboda a samota	
Závěr a shrnutí	
Bibliografie	
Internetové zdroje	

Úvod - Motivy a užitečnost práce

Název mé bakalářské práce vystihuje základní úmysl, který jsem si vytýčil, a který považuji za důležitý. Srovnáním a konfrontací dvou odlišných kulturních fenoménů se budu snažit dopracovat k odpovědi na otázku, zda je *daseinsanalýza* universální terapií? Z čeho vychází moje drzost (požidovsku – *chucpe*) klást takovou otázku? Zakládá se to na podrobném zkoumání problematiky? Nebo je to spekulace, domněnka a dojem, něco, co předpokládám a pramení z povrchního odhadu situace (jak se věci jeví)? Nebo je to otázka, která mě existenciálně sžírá a nedává mi spát? Anebo je to výzva k „vytáhnutí do boje“ za osvětu a šíření myšlenek *daseinsanalýzy*, a tím zlepšení špatného stavu věci?

Možná je to od každého trochu a účelem mé práce bude popsat *daseinsanalýzu* a judaismus, potažmo Israel, a v *různých kontextech* ukázat specifičnost i universálnost *daseinsanalýzy*. Tím, že jsem vybral za „sparing partnera“ judaismus, respektive novodobou kulturu státu Israel, si slibuji, že se ukáží nové pohledy na danou problematiku, jelikož se jedná o kulturu značně odlišnou, ale současně s „evropskými kořeny“. Tím může být práce „objevná“, protože *daseinsanalýza* bude konfrontována s něčím jí blízkým. (Je jasné, že kdybychom se pokusili *daseinsanalýzu* srovnávat s například čínskou kulturou, brzy bychom pochopili, že rozdíly v jazyce, myšlení, prožívání, atd. jsou tak velké, že je nesmyslné pokoušet se o srovnání.)

Budu postupovat tak, že popíši a charakterizuji *daseinsanalýzu* a Israel v různých tématech, a jak s danými „symptomy“ zacházejí. Existuje podobnost při vnímání základních životních témat, nebo se liší? Tímto prostým srovnáním by se nám měly odhalit určité „pravdivé kořeny“ (axiomy), které ukazují skutečnou realitu, nezávislou na čase a kultuře. Tak získáme odpověď na naši otázku – nakolik je *daseinsanalýza* universálním psychoterapeutickým směrem, aplikovatelným v jiných socio-kulturních podmínkách. Doufám, že v práci se vyjasní kontexty *daseinsanalytického* přístupu a poslouží k uvědomění hranic, limitů a omezení *daseinsanalýzy*, anebo naopak ukáží její universální potenciál.

Kromě konkrétního cíle, kterého by měla práce dosáhnout, by měl být jejím „druhotným ziskem“ materiál k „existenciálně filosofickému“ zamyšlení, uvědomění si relativity

psychoterapeutických směrů, přístupů a jejich hranic. Jaké jsou možnosti působení *jakékoliv* terapie v horizontu času (příčemž mohou být „různé doby“ paralelně ve stejném čase) a místa (kulturní tradice)¹.

¹ Nejlépe vystihl tuto „relativnost“ I.D.Yalom v knize *Lži na pohovce*, kde se vůdčí osobnost psychoanalytického institutu Seth Pande rozčiluje, když říká – „*Je chyba povyšovat trojúhelník malé vídeňské židovské rodiny na universální model rodiny a pak se snažit řešit pro celý svět, co si výčitkami posedlí Židé nedokážou vyřešit sami mezi sebou!*“ (s.139) – což je geniální vystižení „věčných pravd“ psychoterapie.

1. Popis daseinsanalýzy

1.1. Vznik a historie daseinsanalýzy

K správnému pochopení principů daseinsanalýzy je třeba znát historické a kulturní pozadí jejího vzniku. Koneckonců jako vše, i ona byla „dítě své doby“ a vyprofilovala se na pozadí souvislostí v čase, kdy se ukázala její potřebnost. Kdy se objevuje a čemu vděčíme za její vznik? Objevuje se v období vyvrcholení krize evropského myšlení, která byla způsobena prudkými hospodářskými a kulturními změnami. Důležitým elementem doby bylo osvícenectví, které přišlo nejen jako důsledek bádání tehdejší vědy, ale bylo i výsledkem změn v kulturních a společenských poměrech. Dalším důležitým vlivem bylo nové společenské uspořádání evropských států, které souviselo s Francouzskou revolucí a vznikem republiky, počátek to rovnostářského, demokratického státu. Technická revoluce v 19. století s sebou přinesla velké změny. Jednak v uspořádání společnosti, kdy se dříve zemědělské (feudální) obyvatelstvo masově sestěhovalo do měst, kvůli pracovním příležitostem, a kdy se díky tomu zformovala nová společenská třída – buržoazie, se kterou vznikl nový životní styl. Tak vypadal společenský a kulturní kvas na začátku 20. století, do kterého přišel se svým poselstvím matematik a filosof Edmund Husserl s výzvou „ad fontes“ – zpátky ke kořenům! Z jeho podnětu vznikl nový filosofický směr – fenomenologie. Fenomenologie hlásá opuštění spekulativního myšlení a vytváření logických konstruktů. Podle Husserla je třeba se vrátit k věcem samým, tj. k pouhému pozorování věcí tak, jak se jeví. Tato výzva a z něj vycházející filosofie, vytvořila nový směr v myšlení a hodnocení *reality*.

Filosoficky na jeho odkaz navázal jeho žák Martin Heidegger, který postupně rozpracoval vlastní koncept založený na tzv. *existenciálech*, což jsou kategorie bytí. Existenciály mapují, jak i jejich název napovídá, základní existenciální hodnoty, které existují ve světě a které je schopen člověk vnímat. Postupně popsal škálu zhruba 30-ti existenciálů, z nichž některé jsou člověku hůře přístupné (Heidegger, 1927). Mezi hlavní z nich patří - smrtelnost, otevřenost, tělesnost, svoboda, vrženost, spolubytí, vina (svědomí), prostorovost, časovost, naladěnost (světu), dějinnost, sexualita, řeč. Ve svém ústředním díle *Bytí a čas* (Sein und Zeit) z roku 1927 popisuje velice komplikovaným a

pro běžného čtenáře těžce srozumitelným jazykem, jak tyto „veličiny“ fungují. V tomto svém díle pojmenovává podstatu lidského bytí slovem *dasein* – doslova „tu-bytí“ které se stalo později i názvem psychoterapeutického směru, jehož ústředním bodem je koncentrace na fenomenologické *tady a ted'*, tj. zaměření se na současný okamžik, jeho neinterpretující vnímání a prožívání.

1.2. Teorie a filosofie DA

Teorie *daseinsanalýzy* vzniká jako reakce na psychoanalýzu, a jak časově, tak myšlenkově se utváří souběžně s dalšími humanistickými směry v 50. a 60. letech minulého století, přičemž se řadí ke směrům zdůrazňujícím existenciální rozměr člověka a života. Vychází z premisy, že bez hlubokého poznání sebe sama, nelze skutečně změnit vnímání člověka a tím mu pomoci k uzdravení – k hluboké změně ve vlastním *sebepojetí*. Podobný názor založený na hloubce vhledu, porozumění koneckonců zastává i psychoanalýza (na rozdíl od kognitivně orientovaných směrů). Základní rozdíl mezi oběma přístupy je však v pojetí člověka a jeho podstaty. Zatímco psychoanalýza vychází z biologického a vědeckého (resp. medicínského) principu člověka a pracuje s jeho *nevědomím*, *daseinsanalýza* zdůrazňuje, stejně jako ostatní humanistické směry, jeho duchovní podstatu, která je tím nejdůležitějším. *Nepovažují za důležitou adaptaci člověka na prostředí, ale zdůrazňují jeho seberealizaci a uskutečňování individuálních hodnot nebo životního poslání. Orientují se především fenomenologicky na vnitřní zážitkový svět jedince* (Kratochvíl, 2006, s. 86).

Od jiných humanistických směrů se pak *daseinsanalýza* odlišuje v tom, že celé své chápání člověka a života staví na vysoce abstraktní a spekulativní filosofii Martina Heideggera a jeho učení o *existenciálech*. Ve svém ústředním díle *Bytí a čas* vytvořil Heidegger, po pečlivém fenomenologickém rozboru, základní strukturu tzv. *existenciálů*, které jsou konstanty světa, na něž jsou napojeny kořeny duše člověka, z kterých vychází veškeré jeho myšlení, následně chápání a chování. Trochu toto pojetí připomíná Jungovy archetypy (i když ty *daseinsanalýza* odmítá jako redukující konstrukty). Není asi náhodou, že prvním, kdo rozpracoval koncept *daseinsanalýzy* byl Ludwig Binswanger

(1881-1966), jež byl Jungův žák, a který se rovněž znal a přátelil s Freudem, přes všechny názorové rozdíly (Kratochvíl, 2006). Svoji koncepci poprvé vysvětlil v knize *Grundformen und Erkenntnisse menschlichen Daseins* (1942). Dalším významným představitelem a tvůrcem teorie daseinsanalýzy byl Medard Boss, který od roku 1947 pracoval se samotným Heideggerem na převedení filosofie principů *dasein* na pole psychoterapie. On sám byl psychiatr a psychoterapeut a svou práci shrnul v knize *Psychoanalyse und Daseinsanalytik* (1957). Daseinsanalýza ve svých počátcích „trpěla“ svou potřebou vymezení se a odlišení, a to jak od psychoanalýzy, tak i kognitivně-behaviorálních směrů. Někdy tato potřeba nabývala až konfrontačních rozměrů. Jiný významný představitel a teoretik daseinsanalýzy Gion Condrau vydal v roce 1992 práci *Sigmund Freud a Martin Heidegger – Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie* (česky Triton 1998), která se vyloženě nese v tomto konfrontačním duchu. Časem svého vývoje, poté co se konstitovala, se daseinsanalýza více zaměřila na definování *co jsme*, než vyzováním se *čím nejsme*.

Obtížnou částí daseinsanalýzy, a možná určitou nevýhodou oproti jiným humanistickým a existenciálním směrům, zůstává její abstraktní a komplikované chápání reality a z toho plynoucí prezentace. To se projevovalo přinejmenším v počátcích daseinsanalýzy, kdy květnaté a metaforické popisy jednotlivých případů, značně komplikovaly chápání jiným pozorovatelům. Je třeba si však uvědomit, že její individuální přístup ke každému klientovi, se může jevit jako nevýhoda, či nedostatek daseinsanalýzy, je však přirozeným vyústěním její koncepce pojetí člověka. Jelikož zdůrazňuje *jedinečnost a neopakovatelnost osobnosti pacienta* (Kratochvíl,2006), je logickým vyústěním zcela individuální přístup ke každému jednotlivci a zdánlivá „nepochopitelnost“ pro druhé. To se však více vyskytuje v teoretických a teoretizujících popisech daseinsanalýzy, než v samotné psychoterapeutické práci², kde se snaží daseinsanalytik (psychoterapeut) důkladně pochopit klienta vcítěním se do jeho subjektivní zkušenosti. V terapii se hledá pro klienta způsob existence, který bude maximálně autentickým projevem jeho „bytí ve světě“. Za základ práce s klientem považuje, podobně jako většina humanistických směrů, vybudování *vztahu* s klientem, je velmi skeptická k používání *technik*. To, co

² Podrobněji bude rozvedeno v následující kapitole, která se zabývá aplikací daseinsanalýzy

většina psychoterapií považuje za cíl své práce – adaptaci klienta na okolí a společnost, je podle daseinsanalýzy chybou, jelikož se klient *vzdává sám sebe* (cena za zbavení se existenciální úzkosti), přičemž jeho skutečným cílem je *naplnit své bytí*.

1.3. Současnost – praktická aplikace DA

Práce daseinsanalytického terapeuta spočívá hlavně ve 3 oblastech.

V první fázi jde především, stejně jako v ostatních humanisticky laděných terapiích, o *navázání vztahu s klientem*. Jde o vytvoření důvěrného prostředí, ve kterém se klient cítí dobře a nic mu nebrání být autentický, sám sebou, kdy se neobává, či nestrachuje odkrýt terapeutovi své nitro. Bez vytvoření atmosféry této bazální důvěry není proces léčby možný.

V následující práci s klientem se terapeut zaměřuje především na *výchovu klienta k samostatnosti*. Výchovou se tudíž nemyslí mentorování, moralizování, nebo udílení rad, ale přesně naopak. Přístup je zcela nedirektivní, naslouchající a zrcadlící klientovi myšlenky a pocity, podobně jako je tomu v tzv. rogeriánském přístupu³. Výchovný přístup je ve vytvoření prostředí klientovi, které mu umožní pochopit svoje opravdové pocity a emoce, uvědomit si je, a tím se pokud možno dostat sám k sobě. Terapeutovy *intervence* jsou spíše formou nenásilného dotazování po podstatě emocí, které skutečně, *tady a teď* klient prožívá. Tím se snaží terapeut dostat ke skrytým a nepřístupným stránkám klientovi existence. Pomáhá tak klientovi *vymaňovat se z nesvobodných, zažitých vzorců chování*, které si klient vytvořil, buď jako obrany vůči vnějšímu světu, nebo jsou jeho adaptací na okolí, a to mu má pomoci snížit úzkost z napětí, jemuž je okolím vystaven. Postupným odkrýváním těchto mechanismů pomáhá klientovi dostat se k jeho skutečnému prožívání a jeho vlastní identitě.

Třetím nástrojem v práci s klientem je „technika“ jemných a nenásilných *interpretací*, které klientovi nejsou vnucovány, nebo direktivně oznamovány z pozice terapeuta jako odborníka a autority, nýbrž nabízeny jako možnost, nad kterou se klient zamýšlí a buď ji

³ Rogeriánský přístup je technika, kterou vytvořil a rozpracoval Carl R. Rogers (1902-1987). Hlavní body práce s klientem jsou: 1. Empatie – vcítění se do pocitů klienta; 2. Akceptace – bezpodmínečné přijetí klienta; 3. Kongruence – autentické reagování terapeuta na klienta. „Zrcadlení“ je opakování obsahu klientova sdělení vlastními slovy terapeuta, bez jakýchkoliv interpretací.

přijímá, nebo ne. Jako dobrý prostředek lze používat fantazie klienta a tázat se – „jaké by to bylo, kdyby...?“. To mu může ukázat novou možnou perspektivu na situaci, ve které měl dříve zaběhnuté, zautomatizované a tudíž nesvobodné chování a myšlení - nebyl sám sebou. Rovněž práce s imaginací (popř. se sny) může být klientovi prospěšná, jelikož se mu v ní objevují pohledy, které v normální situaci vytěšňuje, resp. není si jich vědom. To však vyžaduje od terapeuta dovednost, se kterou musí umět dobře zacházet, aby klientovi neublížil (popř. ho nesváděl z jeho cesty k sobě samému). Tyto interpretace jsou v daseinsanalýze hermeneutického charakteru, kterými se snaží terapeut najít, spolu s klientem, pojítka s jeho existenciální naladěností (Heidegger, 2008), tj. bezprostředním bytí v přirozeném světě (tzv. lebenswelt – Husserl), kde vše vyvstává takové jaké je, bez jakékoli redukce (Růžička, 2003).

V dnešní době je ve světě nejvýznamnější institucí s celosvětovou působností Mezinárodní federace pro daseinsanalýzu (IFDA – International Federation of Daseinsanalysis) pod vedením Giona Condraua, která sdružuje celkem 11 daseinsanalytických institutů. Při podrobnějším pohledu zjistíme, že je nejvíce zastoupeno Švýcarsko se dvěma instituty, další významné centrum je v Rakousku. V Evropě je zastoupena ještě Anglie, Francie, Belgie, Řecko, Maďarsko a Česko. Ze zámoří pak Kanada a Brazílie. Při podrobnější prohlídce webových stránek IFDA se však ukáže, že část z institutů nemá webové stránky a část, která je oficiálně má, je nefunkční. Možná to nic neznamená, ale jaká je skutečná síla daseinsanalytického hnutí ve světě? Trochu to působí dojmem, že daseinsanalýza zůstává aktivní hlavně v místě svého zrodu, ve Švýcarsku. Dá se z tohoto povrchního průzkumu vyvozovat závěry o úspěšnosti, či universalitě daseinsanalýzy? Je to hodně nebo málo? Odpověď na tyto otázky je pro nás klíčová. Ne proto, že bychom se chtěli stavět do role arbitrů srovnávat a posuzovat „úspěšnost“ daseinsanalýzy z hlediska trhu (jak se říká – „dobrého je jak šafránu“ a Freud byl taky jenom jeden). Zajímá nás však míra universalitě myšlenek a metod daseinsanalýzy a z tohoto hlediska může „průzkum trhu“ mnohé napovědět.

V Čechách je díky docentům Čálkovi a Růžičkovi, potažmo Pražské vysoké škole psychosociálních studií (PVŠPS), daseinsanalýza živá, aktivní a je i v povědomí odborné

veřejnosti. Navíc se může pochlubit (navzdory skepsi samotného Bosse) tím, že se daseinsanalýza používá i ve skupinové terapii a ve výcvikových skupinách.

1.3.1. Druh kultury - evropská

Daseinsanalýza vznikla v určité době a na určitém místě. To je samozřejmě výrok, který lze uplatnit na jakýkoliv myšlenkový, kulturní, nebo ideologický směr. To, co je zajímavější, je následná fáze, když jsou tyto ideje konfrontovány časem (tj. nakolik jsou nadčasové), popř. místem (jinou kulturou), a to v případě, že expandují do světa s touhou stát se něčím universálně platným pro všechny (bez ohledu na kulturu a myšlení). Je samozřejmě otázkou, zda tyto ambice daseinsanalýzy má. Obecně lze říci, že ve věcích šíření idejí fungují dvě cesty.

První je cesta „misionářská“, kdy určitá myšlenka a její autoři si osobují právo na universalitu, a proto *explicitně* zahrnují do svých idejí i myšlenku nezbytnosti seznámit se svými „objevy“ celý svět. To myslím není případ daseinsanalýzy (alespoň jsem v žádných pramenech na tuto potřebu nenarazil).

Druhou cestou šíření idejí je, že ona sama, ve své podstatě, učení, zahrnuje v sobě „pravdy“, které jsou universálně platné, tj. že kdokoliv a kdykoliv se s nimi seznámí řekne – to je pravda. Je to *implicitní* obsah ideje, který v sobě nese universalitu.

Domnívám se, že to je případ daseinsanalýzy, která ve své základní myšlence – *být sám sebou*, je platná pro všechny. Jestliže k tomu připojíme v širším kontextu základní existenciální témata, ke kterým by se měl klient dostat, a jinak to ani nejde, chce-li poznat sám sebe, je to cesta, která by měla být otevřená všem. Jestliže tomu tak není a idea neosloví davy na celém světě, pak to lze přičíst za „vinu“ metodě – způsobu, jakým ostatní oslovuje. Všichni to známe dobře z vlastní zkušenosti, když mluvíme se svými dětmi (úmyslně jsem zvolil děti, jelikož jejich myšlení je nedotčené, nemají zatím vlastní názor, ani předsudky, jsou „tabula rasa“). Jestliže k nim nebudeme mluvit jazykem, kterému budou rozumět, tj. slovy pro ně známými a popisovat to, co chceme na pozadí světa pro ně známým, poselství nebude předáno. A je úplně jedno, že to s nimi „myslíme dobře“ (možná nás to tím spíš bude mrzet). Z toho vyplývá, že samotná universalita

nestačí, aby se idea stala universální. K tomu je potřeba *universálního jazyka*, které pochopí každý (i malé dítě).

Zde narážíme na klasické dilema, které museli řešit všichni šířitelé universálních pravd. Je možné přizpůsobit jazyk pro předání poselství ideje? Nezmění se tím pravdivost ideje? Někdy se šířitelé rozhodnou neměnit jazyk (obsah) a tím odkáží ideu do říše několika mála „zasvěcenců“, a jindy se rozhodnou pro změnu jazyka a tím umožní šíření ideje do světa⁴.

Pro přiblížení zde použiji jeden příklad na demonstrování právě řečeného. Souvisí i s druhou částí mé práce, s judaismem, který zastával a zastává stanovisko, že ke sdělení obsahu, nelze měnit jazyk. V určitém historickém období se z judaismu vygenerovalo křesťanství, které se stalo universálním, celosvětovým náboženstvím právě proto, že se rozhodli jeho šířitelé (apoštolové a především Pavel z Tarsu) změnit jazyk do podoby srozumitelné všem ostatním kulturám. Na daném příkladu se však ukazuje, že se souběžně s tím změnil i obsah.

Jazyk, který používá *daseinsanalýza*, patří do sféry evropské filosofické elity první poloviny 20. století. Kdo z obyčejných smrtelníků dokáže do hloubky pochopit Husserlovy fenomenologické úvahy a z nich plynoucí Heideggerovy existenciály? Je jasné, že klient nepotřebuje mít toto teoretické zázemí, to je určeno terapeutovi, který si ho musí zpracovat a poté v „přežvýkané“, instantní podobě podávat po malých lžičkách klientům. Kolik takových terapeutů je? A čím se výsledný efekt odlišuje od jiných humanistických směrů, které klientovi předkládají podobná témata k práci (např. logoterapie svým důrazem na nalezení smyslu života, nebo gestalt se svým důrazem na prožívání)?

1.3.2. Populace - intelektuální

Jak bylo již řečeno v předchozí podkapitole, *daseinsanalýza* vznikla v Evropě v prostředí velmi intelektualizovaných myslitelů. To do značné míry poznamenalo její teoretickou

⁴ Zde se nám objevuje velmi důležité a zajímavé téma, která však není tématem práce, a to – rovná se jazyk obsahu, tj. když použiji jiný jazyk, změním tím obsah?

část, která je filosoficky a metodologicky značně komplikovaná. Bezesporu je výzvou pro určitý druh terapeutů, kteří si v ní najdou zalíbení a stane se formou jejich práce. Je však nepochybné, že jich bude řádově mnohem méně, než těch, kteří budou pracovat s klienty jiným způsobem. Pravdou je, že ve většinové společnosti se vnímá obor psychoterapie, jako pomáhající disciplína, a myslí se tím praktická pomoc. Proto jsou mezi lidmi rozšířené a oblíbené ty směry, které dávají klientovi konkrétní zisky – nácvik nových dovedností, popř. rychlou pomoc, radu, jak se chovat v akutních a aktuálních situacích. Tento trend je obecně platný v dnešním západním světě, který má výrazné sklony k pragmatismu, a proto hledá rychlá a praktická řešení i v terapii, kde takový přístup nemusí znamenat zdaleka nejlepší a dokonce ani ne efektivní cestu. Je však přece jen rozdíl mezi evropským a americkým způsobem myšlení a přístupem k životu.

Evropa je svým kulturním zakořeněním starší, její hodnoty vznikly na duchovních základech (řecká filosofie, křesťanství), a proto je svým zaměřením více otevřená filosofické abstrakci. Víc lpí na tradici (i když to nemusí být vědomé) a má, díky své dřívější prioritní pozici ve světě, dobré hospodářské zázemí - méně lidí trpí existenčním nedostatkem a nebojují o přežití.

Když bychom vzali Maslowovu pyramidu hodnot⁵, velká část Evropanů řeší vyšší stupně této pyramidy – potřebu uznání a lásky, popř. duchovní nadstavbu (tzv. being needs).

Oproti tomu Amerika je nová, dynamická kultura, která má v genech boj o přežití a silnou motivaci k prosazení se. (To, co lidé znají, jako americký sen, je pouze špička ledovce - a to ještě značně zidealizovaný.) Z toho plyne i celková životní „naladěnost“, kde je potřeba výkonu, pragmatického myšlení (silného nepochybného ducha) a neutuchající pozitivní energie (v boji o přežití). Proto formy existenciálně laděných terapií jsou značně pragmatické a ve své teoretické terminologii zjednodušené⁶.

Z tohoto zkratkovitého výčtu odlišností je zřejmé, že daseinsanalýza bude více akceptována v evropském regionu a spíše ve skupině lépe existenčně situovaných lidí (ale to možná platí o psychoterapii obecně), kteří mají sklon ke kontemplativnímu (sebezkoumajícímu) myšlení, a kteří jsou intelektově dobře vybaveni.

⁵ Abraham Maslow (1908-1970) – humanistický psycholog, autor tzv. Pyramidy hodnot (potřeb – ang. needs)

⁶ Významní představitelé existenciálních směrů jsou např. eklektický psychoterapeut I.D. Yalom autor monografie „Existenciální psychoterapie“ (1980), kde popisuje 4 problémy života: 1. smrt; 2. svoboda; 3. existenciální osamění; 4. životní smysl; dalším je tvůrce tzv. Existenciální psychoterapie Rolo May

1.3.3. Doba - postmoderní

Doba v níž dnes žijeme je velmi specifická. Nacházíme se v určité fázi vývoje, kde probíhá totální inventura všeho, co je v domě. Po krizi náboženství, rozvoji vědy, osvícenectvím, technickou revolucí a dvěma světovými válkami, je svět značně dezorientován, až ztracen ve stanovování „skutečných“ hodnot a „věčných“ pravd. Víceméně nikdo si netroufne říci, kde je nahoře – dole, napravo – nalevo, všechno je relativní a každý má „svou pravdu“.

Realita se stává jen lidským konstruktem, který si každý upravuje k obrazu svému. Z tohoto pojetí světa vznikají terapie, které jsou šity na míru klientům určité doby a žijících určitým životním stylem, jako například silně se rozvíjející a populární systemická psychoterapie, nebo coaching, které nabízejí přesně to, po čem dnešní postmoderní srdce prahne.

Systemická terapie přichází s nabídkou relativnosti hodnot, každý se stává tvůrcem své reality, což nastoluje otázku, zda existuje *objektivní* realita, které jsou poplatní všichni, nebo zda jediná realita je pouze *subjektivní*.

Zdánlivě je to podobné tezím daseinsanalýzy, jež se zaměřuje na subjektivní realitu každého klienta. Rozdíl je však v tom, že současně se subjektivním prožíváním každého, které je individuální, existuje (podle daseinsanalýzy) nadstavba konstantních, obecně platných hodnot, v kterých si jednotlivec pouze hledá své místo – to, co potřebuje, co mu chybí, co je třeba změnit, nicméně vše je součástí systému hodnot, které objektivně existují.

Dalším výrazným prvkem postmoderní doby je konzumní způsob života. Motem dne je – nehleďte abstraktní hodnoty, ale prožívejte život se vším všudy, užívejte si! Toto hedonistické pojetí se stává novodobým náboženstvím a člověk je všemi dostupnými prostředky tlačěn do zapojení se na oslavách. Moderní komunikační technologie a masmédia masírují 24 hodin denně psychiku jedince a jen jednotlivci dokáží tomuto tlaku odolat. Ti, kteří si to troufnou a snaží se zůstat mimo šíleného tance kolem „zlatého telete“ jsou vnímáni se shovívavostí, jindy s obavami.

Významným reprezentantem tohoto pojetí na poli psychoterapie a poradenství, je již zmiňovaný coaching. Pochází z dílny výkonnostní Ameriky a nabízí sebezdokonalování. Být výkonnější, úspěšnější, oblíbenější, kdo z nás by to nechtěl!? Navíc nabízí vše v pekelném tempu (což mimochodem je i prvkem zmiňované systemické terapie). Stačí pár hodin a budete jiným člověkem! Kdo by odolal? Vždyť nikdo nemá dost času a peněz – čas se musí investovat do něčeho důležitějšího – třeba dívání se v televizi na seriály, nebo tzv. „reality show“. Jaká ironie osudu nazývat tento druh zábavy „reality“ – realitou. Je to uměle vytvořený, virtuální svět, který se lidem nabízí místo opravdové reality. Není to samozřejmě náhoda, ale geniální marketingový tah. Nikdo by nechtěl trvale unikat z reality a žít v iluzi, to by mu jeho svědomí nedovolilo. Když se však iluze pojmenuje realitou, tomu už málokdo odolá. Vítejte do dnešního postmoderního světa!

Z hlediska daseinsanalýzy je současný svět velkou výzvou a určitě nelze očekávat velký zájem od lidí, kteří prahnou po rychlém, viditelném a konkrétním řešení, přičemž jim nezáleží na hloubce proměny, navíc jestliže od nich vyžaduje dlouhodobou a často bolestnou práci na sobě samém. Na druhou stranu je zde i velká šance nabídnout lidem, kteří neudrží krok s dobou a jejím šíleným tempem, pomocnou ruku na jejich cestě do skutečné reality.

1.3.4. Společnost - individualismus

Dalším výrazným rysem, který se vztahuje na dnešní moderní západní kulturu, je nesmírně posílený individualismus.

Tento trend je možné chápat i pozitivně. Celou lidskou historii byl život jednotlivce naprosto nedůležitý. To, co „tvořilo“ dějiny byly různé války mocností, při kterých hynuly tisíce, statisíce a milióny jednotlivců (záleželo na době a její technické vyspělosti). Když k tomu připočteme těžké životní podmínky a nemoce, neměl lidský život zdánlivě žádnou cenu. Přesto, nebo spíš právě proto, vznikly nejúžasnější výtvořiny lidského ducha v tehdejších dobách. (Dnes vznikají spíše výtvořiny lidského intelektu.)

Tím, že svět dospěl ke značným technickým dovednostem v oblasti materiální, umožnil člověku snazší, zdravější a delší život. V oblasti ducha a kultury se svět postupně propracoval k úplnému zrovnoprávnění všech lidí bez rozdílu rasy, národnosti, pohlaví a

věku. Z toho je třeba se radovat a vážit si toho. Pravděpodobně v žádné historické době nebyla individualita člověka tak silně podporována a chráněna. Dnešnímu člověku se nabízí možnosti, které v dřívějších dobách byly výsadou vyvolených šťastlivců, kteří se většinou narodili, občas prosadili, do hrstky těch, kteří nejsou nuceni žít podle toho, jak jim osud určil, ale podle svých vlastních schopností a přání.

Jak to tak bývá, existuje i druhá strana mince. Současný důraz na individualizaci sebou nese velké problémy.

Především se to projevuje ve společnosti a vztazích mezi lidmi. Vezmeme-li to postupně z „makro“ perspektivy, tj. jak lidé fungují ve společenských vazbách, vidíme, že se silně projevuje utilitaristický přístup v komunikaci. Je naprosto odosobněný, soustřeďuje se pouze na výkon, tj. na předání maxima informací, v co nejkratší možné době. Je pravdou, že v kontaktu s institucemi či úřady člověk neočekává přílišnou empatii, neřku-li bližší vztah, nicméně v důsledku má tento odosobněný přístup velký vliv na lidskou psychiku.

Sestoupíme-li o úroveň níže, dostáváme se do oblasti bližších vztahů, tj. v práci, se sousedy a v rodině. Je těžké tuto oblast zobecňovat na celý západní svět, protože existují velké rozdíly mezi jednotlivými národy a kulturami. Jsou společnosti, které jsou komunikativnější, lidé spolu rádi mluví a v rozhovoru sdílejí svoje zážitky a pocity. Úplně jinak tyto vztahy budou vypadat ve Francii, či Itálii, a jinak v Rakousku, nebo Čechách. Z naší, české zkušenosti víme, že budou velké rozdíly mezi Čechy a Moravany, nebo mezi lidmi z města a z vesnice. Tyto rozdíly existují a my si je uvědomujeme.

Nicméně, když se zaměříme na měřitelné údaje o komunikaci v rodinách a na rozvody, čísla mluví dost jasně. Lidé v západní kultuře spolu nemluví, buď že neví jak, nebo že nemají zájem. Není žádným tajemstvím, že v západním světě existuje krize rodiny, a to na všech stupních – mezi manželi, mezi rodiči a dětmi, a možná i mezi dětmi samotnými. Je to projev zvýšeného důrazu na individualitu jednotlivce.

Moderní svět poskytuje svými technologiemi jedinci prostředky, jak si zabezpečit sám vše, co potřebuje k životu a s čím mu dříve pomáhali ostatní. Jiné technologie se mu postarají o volný čas i zábavu. Člověk nepotřebuje druhé k ničemu a stávají se pro něj anonymní masou, která mu „překáží“ v metru, když spěchá do práce. Lidé žijí odcizeni jeden druhému v existenciálním vzduchoprázdnu a přitom nemusí cítit, že jim to vadí.

Jedině, když se objeví v jejich životě něco, co jim umožní uvědomit si svoji osamělost, probouzí se z pocení s vytřeštěnými očima.

Pro daseinsanalýzu jakožto existenciální terapii, je v této odcizené společnosti mnoho, co nabídnout a dát. Osamělost je jedno z ústředních témat existenciální psychoterapie a jedna ze silných kotev, kterými je člověk připoután k podstatě svého bytí. Zde se skrývá velký potenciál daseinsanalýzy pro svět, který se potřebuje, nechce-li zaniknout, vrátit ke svým „instinktům“, což je pro člověka společnost a komunikace.

2. Popis judaismu a Israele

Judaismus je samozřejmě nesmírně široký pojem (když si ho zadáme do vyhledavače, objeví se 179 000 odkazů, a v případě zadání slova *jew* – žid je to 4 120 000!). Zahrnuje v sobě prakticky všechny disciplíny lidské činnosti. Od nesmírně precizně propracovaného náboženství a jeho pravidel, přes filosofii, etiku, přírodní vědy (lékařství, astronomie), psychologii, kulturu, až po recepty, hudbu a samozřejmě židovské vtipy. Je to naprosto dokonalý holistický systém, který všechny oblasti lidského života spojuje do jednoho celku – *megakultury*. Za svou výjimečnost vděčí především dvěma věcem – dlouhé historii a „pracovitému“ národu.

Pro potřeby své bakalářské práce se spokojím s pouhou kapkou z širého moře, jímž je judaismus. Budu se snažit vybrat takové zdroje a místa, která by mi umožnila naplnění úmyslu práce, a tím provést srovnání fenoménů daseinsanalýzy a judaismu, což poslouží možná k lepšímu, určitě však jinému, pohledu na vnímání hodnot a norem, která se nám, evropskému člověku začátku třetího tisíciletí, nebo podle judaismu v druhé polovině osmého století šestého tisíciletí (v době psaní práce rok 5771), zdají „nad slunce jasnější“ a osvětlí nám pojmy, kterými se hlavně ve své práci zabírám, pravdy a universalnosti.

Aby práce nebyla suchým teoretizováním o abstraktních pojmech určitých myšlenkových směrů, je potřebné vnést do studovaného tématu trochu života, čímž myslím konfrontaci s živou israelskou společností, která je, různými způsoby, nositelkou tradic judaismu. Mým cílem je zjistit touto konfrontací, zda principy daseinsanalýzy budou kompatibilní,

jak s principy judaismu, tak i s živým národem, který je kulturním mixem západní a orientální, moderní a tradiční, postmoderní a mytické společnosti. Tím bude srovnání trochu „zavádějící“, jelikož se nám jednou bude zdát velmi blízké naší kultuře a jindy možná jako z jiné planety.

Provedu dvojí konfrontaci. Na poli teoretické a ideové budu srovnávat s učením judaismu – Torou, tzn. budu vycházet z literatury (Talmud, Mišna, Midraš, Halacha apod.), a na poli praktickém budu provádět srovnání se současnou israelskou žijící společností, přičemž budu hodně vycházet z vlastních zkušeností a domněnek, jaký má vztah a názory k jednotlivým tématům. Není to možná exaktně uchopitelné, ale nedokážu si představit, jakou jinou formou by bylo možné zjistit postoj současného Israelce vůči *daseinsanalýze* (k tomu by bylo potřeba rozsáhlé osvěty israelské společnosti o základních principech *daseinsanalýzy*).

2.1. Vznik a historie Israele

Historie židovského národa začíná v hlubokém dávnověku, v dobách mytického pojetí světa, do kterého vstupuje první Praotec - Abraham, jako „objevitel“ monoteismu, jehož se stává hlasatelem a učitelem. V náboženských textech, tzv. *Midraších*⁷, se popisuje, jakým způsobem „objevil“ jediného a všemohoucího B-ha⁸. Je zajímavé, že to není popisováno jako prozření, nebo hlas shůry, popř. hluboká filosofická spekulace, nýbrž jako poznání založené na prostém pozorování světa kolem sebe. Dnešní terminologií bychom řekli, že Abraham byl *první fenomenolog* na světě. Midraš to popisuje takto – když byly Abrahamovi 3 roky, díval se kolem sebe a divil se. Viděl, že lidé slouží různým božstvům – přírodním silám – Měsíci, Slunci. Přišla však chvíle, kdy měsíc zmizel, kdy slunce zapadlo, a tak si Abraham uvědomil, že musí být něco, co řídí tyto síly, nějaký všemocný hybatel všeho. Byl o tom tak silně přesvědčen, že když ho chtěl

⁷ *Midraš* – znamená „interpretace“ a označuje se jím metoda výkladu Tory. Hebrejský kořen *daraš* značí – pátrat, zkoumat, vykládat, interpretovat, učit. Midraš obsahuje všechny tyto významy. Jeho posláním je odvozovat a vykládat smysl skrytý v biblických textech ve shodě buď s *halachou* (předpisy), nebo *agadou* (příběhy, bajky a ponaučení). (Judaismus od A do Z, 1992)

⁸ uvádím B-ží jméno formou, jakou je zvyklá ho psát židovská tradice. Jelikož se nevyslovuje B-ží jméno, tak i v psané podobě se píše neúplně.

tehdejší vládce Ur Kasdim (dnešní Irák) upálit, nebránil se, nechal se hodit do žhavé pece a vyšel z ní nedotčen (Midraš Tanchuma, Lech Lecha, 2-3). Odešel pak se svou rodinou do Charan (dnešní Sýrie) a později do země Kanaan (dnešní Israel) a všude hlásal Jediného B-ha, stvořitele všeho. Vytvořila se kolem něj skupina vyznavačů, která však v dobách těžkých zkoušek víry s ním nezůstala, a tak Abraham předal své učení svému synovi Jicchakovi. (V příběhu figuruje i druhý syn Jišmael, na kterého se dnes odvolává islám jako na Praotce všech Arabů. V době Abrahama je však popisován jako „*lítý člověk, ruce jeho proti všechněm a ruce všech proti němu*“ (Bible kralická, Genesis 16,12), což je v dnešní perspektivě světa a islámu zajímavá charakteristika.)

Postupně přecházelo učení o Jediném B-hu v rámci rodiny na Jakova, syna Jicchaka, a od něj na jeho 12 synů, z jejichž rodin vznikají nejprve rodinné klany, z nichž se později v Egyptě konstituje židovský národ⁹. To vše popisuje první kniha Mojžíšova, a zde zhruba končí první fáze židovské historie - *mytické období*.

Od egyptských dob (zachycené v druhé knize Mojžíšově), se už nacházíme v *období historickém*, které je nové i pro samotný židovský národ – Israel¹⁰. Ze svazku kmenů mající svou „zvláštní“ rodinnou víru, se stává strukturovaný mnohasettisícový národ s jasnou vizí (odejít z Egypta do zaslíbené země Israel) a s jasným Učením - Torou¹¹. Po východu z Egypta dostává národ na hoře Sinaj Desky smlouvy (známé jako Desatero) a mnoho ústních nařízení a pravidel, které byly sděleny Mošemu přímo od B-ha. Tora a ústní tradice, nazývaná *Tora šebealpe* - Ústní Tora, zahrnují celý systém předpisů a nařízení (tzv. *halacha*). Moše vyučoval tuto ústní tradici po dobu 40-ti let putování židovského národa do Israele, a odtud jsou tradovány a praktikovány, takřka v nezměněné podobě, dodnes.

Po příchodu Israele do Israele nastává, po obsazení země, období židovských králů. Prvním židovským králem byl Šaul, po něm kraloval David, který je dodnes pro židovství ideálem (archetypem) nejen správného krále, ale především služebníka B-žího (je

⁹ židovský – Jehudi, Jude, Jew pochází od jména čtvrtého syna Jákova – Jehudy, který se stal dominantním rodem, a jehož území později v Israeli, bylo centrem náboženského dění – Jerusálém a Chrám

¹⁰ Israel je druhé jméno Praotce Jakova, které dostal po střetnutí s B-hem, a vyjadřuje změnu Jakovovi osobnosti. Z dřívějšího Jakova – z hebrejského slova „akev“ – tj. ten, co se drží paty, nebo jiný význam slova je obcházející, úskočný

¹¹ Tora – tradiční označení Pěti knih Mojžíšových (Pentateuch). V širším smyslu označuje celý *Tenach* Bible – Starý zákon). Rozšířený význam pro veškeré židovské učení, zákon a literaturu.

autorem Žalmů). Je vnímán jako navěky vyvolený, proto z jeho rodu, krve má přijít tzv. *Mesiáš* (Pomazaný), který nastolí v celém světě řád, mír a harmonii.

Jeho nástupcem byl Šlomo (Šalamoun), patrně nejznámější a nejpopulárnější židovský král, který se proslavil svou velkou moudrostí a hloubkou poznání. Traduje se o něm, že rozuměl jazyku zvířat a byl nesmírně hlubokým myslitelem. V židovské tradici se mu přisuzuje autorství knih Přísloví, Kazatel, ale také Písně Písní. V jeho období vrcholil „zlatý věk“ židovského království. Již nikdy v pozdější historii neměl Israel tak významné postavení na „mezinárodní scéně“, a to jak ve smyslu velikosti říše, tak jako světového kulturního centra.

Po smrti Šloma se království rozpadlo na severní (pod jménem Israel) a jižní (pod jménem Jehuda) Později bylo severní království dobito Asyrskou říší (v 8.století př.o.l.), a poté jižní Babylonskou říší (586 př.o.l.). Dobití Jerusalema a zničení Chrámu znamenalo jednu z největších tragédií v historii židovství. Je sice pravda, že se podařilo, po 50-ti letech, vybudovat se souhlasem tehdejších vládců světa – Perské říše, druhý Chrám a část vyhnanců se vrátila žít do Israele, avšak duchovní velikosti období prvního Chrámu, již nedosáhl.

Zajímavé je uvést pro ilustraci srovnání mezi dvěma Chrámy, jak je uvádí Talmud¹². Za dob Prvního Chrámu byly největší prohřešky – vražda, smilstvo a modloslužba, oproti tomu za Druhého Chrámu to byl „zlý jazyk“. Při povrchním čtení by si každý řekl, že Druhý Chrám je lepší, prohřešky menší. Opak je však pravdou. Období Prvního Chrámu s sebou sice neslo tyto závažné prohřešky, ale bylo duchovní. Tam, kde se daří modloslužbě, znamená to, že lidé jsou *nastavení* na vnímání duchovních sil (jen hlupák si představuje modloslužbu jako skákání kolem kůlu). V období Druhého Chrámu byli lidé duchovně „slabí“, o nic duchovního se nezajímali, a jen si krátili volný čas pomlouváním sousedů a záviděním si navzájem (traktát Sanhedrin 102b). (Nezní nám to povědomě? Toto líčení nám dost připomíná současnou dobu, konzumní společnost a její „hodnoty“.)

¹² Talmud je kompendium interpretací zákonů a byl sepsán v průběhu 500-ti set let. Dokončen byl na konci 6. století o.l. Existují dvě verze – starší Jerusalemský a komplexnější Babylonský, z kterého se převážně čerpá. Talmud je velmi komplikovaný, mnohvrstevný text, v němž se ve zdánlivém zmatku prolínají texty a komentáře, které v rámci vyjasňování určitého zákona, či nařízení, mluví prakticky o všem „co jim slina na jazyk přinesla“. Tento na první pohled *neřád* a *nesystém*, je velmi účinný na rozvíjení logického učení, hledání vzdálených souvislostí. Je to systém nesmírně holistický, dialektický, intuitivní a asociativní. Je prakticky základem všech nařízení a pravidel, podle kterých se židovský tradiční svět řídí.

Po období Druhého Chrámu, trvající zhruba 400 let, byl Chrám zbořen Římany, a takřka celý židovský národ vyhnán do *galutu* – diaspory. Zde takřka 2000 let živořil a bojoval o přežití. Nejprve byli Židé rozptýleni po území tehdejší Římské říše. V následujících staletích se stěhovali dál, prakticky po celém území tehdejšího kulturního světa. Pravidlem bylo, že šli tam, kde byla tolerována jejich náboženská odlišnost, a kde byly dobré životní podmínky.

Velkou pomocí při usazování se v nových zemích a kulturách, pro ně byla nesmírná flexibilita, především v myšlení, kterou si přinesli ze studia svého Učení, a kterou přetavili do jiných oblastí, v nichž bylo potřeba vzdělanosti a tvůrčího ducha. Tak se stalo, že se Židé v posledních 2000 letech proslavili jako vůdčí osobnosti na poli filosofie, přírodních věd (lékaři, astronomové, později matematici a fyzici), ale rovněž v obchodě a podnikání. To, že jim v určitých dobách přiřkla křesťanská Evropa „proklaté“ směnárství, dokázali využít a proměnit to na „požehnaný“ způsob existence, což jim umožnilo přežití v nepřátelském světě. Stali se nepostradatelní prakticky pro všechny země a království, a brzy se stalo pravidlem, že kde se nacházela významná židovská komunita, celá společnost ekonomicky a kulturně vzkvétala, a naopak.

Jejich vzdělanost a gramotnost jim sloužila prakticky jako jediná ochrana proti náboženské netoleranci. Jelikož náboženství bylo státní záležitostí, byli trnem v oku tehdejšími vládci. Z toho vznikla i představa ostrakizovaného, tajemného a nepřátelského Žida, který si vždy najde způsob, jak přežít. Naštěstí se vždy našel nějaký „osvícený“ vladař, který si dokázal spočítat, že mu bude lépe s Židy, než bez nich, a tak se centra židovství postupně přelévávala do různých částí světa, podle aktuální situace.

To vypěstovalo židovskou houževnatost a vnitřní sílu začínat stále znovu, od nuly. Židovství žilo podle naprosto jiných pravidel, než jiné národy. Bylo nuceno žít neustále ve střehu, s prstem na tepu doby a v otevřenosti ke změnám. Z této perspektivy by se dalo bez nadsázky říci, že židovství bylo a je živoucím *existenciálním přístupem k životu*. Jeho *fyzická a materiální* slabost posílila *ducha*, a stvořila z něj fenomén, který část populace miluje a váží si ho, a část ho bytostně nenávidí. Jisté je to, že nenechává nikoho klidným a neutrálním. Je velmi málo lidí, kteří nemají na Israel *nějaký* názor. Existují různé konspirační teorie o židovské světovládě, kterým kupodivu dost, i inteligentních, lidí věří.

Novou kapitolou židovské historie je období posledních 70-ti let, kdy nejprve národ prošel jedním z nejtemnějších období své existence – *šoa* – holocaustem, aby se poté zvedl z popela, jako bájný pták Fénix. Po takřka 2000 letech znovu vznikl na území historického Israele staro - nový národ Israel, jako svobodná a nezávislá entita.

Je starý, prastarý, co se týče historické paměti. Kde byla většina ostatních národů v dobách, kdy měl své Učení, kulturu a království? Buď *ještě* neexistovaly, nebo *už* neexistují.

Je rovněž nový, jelikož se na maličkém území velikosti středočeského a jihočeského kraje sešli lidé z více než 100 národů celého světa! Je to naprostý unikát celé lidské historie, a ve srovnání s ním je slavný „melting pot“ (tavící kotel), jak se často nazývá americká kultura, pouhým „kyblíčkem na bábovičky“. Navíc jde o něco *kvalitativně* zcela odlišného. Nepřišli lidé z různých národů s *různou* kulturou, ale se *stejnou* kulturou, která měla jen různé „kosmetické úpravy“, podle zemí, odkud Židé přišli!

2.2. Teorie, filosofie a náboženství Israele

Když budeme chtít specifikovat, co je „teorií“ Israele, musíme zcela logicky začít mluvit o národu Israele a jeho náboženství, popř. kultuře. Jelikož je to žijící komunita, a ne nějaká abstraktní veličina, slovo teorie je trochu zavádějící, tudíž bude lépe ji přeformulovat na teoretická východiska národa Israele.

To, co nás zajímá je pojetí (filosofie) života a své vlastní existence, která je zcela zakořeněna v tradici židovského náboženství. Netvrdím tím, jak se často domnívají lidé neznalí věci, že by židovský národ sdružoval pouze religiózní jedince, ale tvrdím, že i Ti, kteří sebe sama definují nenábožensky (agnostici, ateisté), mají myšlení a cítění naprosto fatálně „poznávané“ hodnotami židovského Učení, potažmo náboženství.

Když dnes moderní Israelec prohlásí – jsem ateista, myslí tím něco zcela jiného, než když to samé prohlásí Francouz, Rus, nebo Čech. Ti svým prohlášením vyjadřují, že svým světonázorem nepřísluší k žádnému duchovnímu směru, popř. že nevěří na B-ha. Israelec tím říká – já se bouřím proti své identitě a vědomě se vyřazuji ze svého národa, s kterým nechci mít nic společného. Aktivně se zbavuje toho, co automaticky má, oproti jinému,

který říká – nic nemám, protože jsem nikdy nic neměl a ani mít nechci! To je velký rozdíl a faktem je, že se takových Israelců moc nenajde.

Podstata a definice náboženství v Israeli hlásá od samého počátku, že víra v Jediného B-ha kráčí, ruku v ruce, spolu se způsobem „životního stylu“ - praktikování příkazů. Neexistuje jasná hranice, která by rozdělovala, co je věc náboženská – teorie víry, nebo liturgie a co je věc profánní, týkající se každodenního života. Tyto dvě složky jsou vzájemně propojeny do jednoho celku a nemohou existovat odděleně.

Je to opačný přístup než zastávala řecká kultura, a která provází do dnešních dnů kulturu evropskou. V ní se odděluje svět svatosti, nebo idejí, od běžného života. Když byl Sokrates přistižen ve „veřejném domě“ a byl dotázán, jak to, že on veliký učitel dělá takové věci, zcela bez problémů, v souladu s řeckým učením, prohlásil, že není žádná souvislost mezi Sokratem ráno, kdy přednáší vznešené abstraktní myšlenky, a Sokratem večer, který má své běžné lidské potřeby a nedostatky. Podobný příběh se vypráví v Talmudu o Rabi Jehošovi, ale s úplně opačnou pointou. Rabi Jehošua šel jednou se svými žáky a vešel do „veřejného domu“. Když pak vyšel ven, ptal se žáků, co je napadlo, že tam dělal. Žáci mu odpověděli, že patrně potřeboval hovořit s nějakou důležitou matronou (eufemismus pro prostitutku), která má kontakty na vyšších místech. On se však ptal dál, proč tedy poté šel do mikve (což je rituální lázeň, kde se muž „očisťuje“ po sexuálním styku)? A žáci bez váhání odpověděli, že patrně na něj matróna v rozhovoru nechtěně plivla a on se musel očistit z rituální nečistoty (podle tehdejších pravidel obyčejní lidé, kteří nedodržovali pravidla rituální čistoty, mohli v určitých situacích znečisťovat). Na to jim Rabi Jehošua odpověděl, že přesně tak to bylo a požehnal je za to, že o něm takto smýšleli (traktát Šabat 127b). (Příběh se může zdát „přitažený za vlasy“, ale právě proto nám ho Talmud vypráví.) Co je poselstvím tohoto příběhu? Že je nepředstavitelné, aby se člověk jako Rabi Jehošua choval jinak ve „svatých věcech“ (modlení a učení) a jinak v běžném životě. To je hlavním principem židovského Učení – neexistuje profánní realita, resp. vše z obyčejného života, je rovněž svaté, tj. každá všední činnost dostává punc náboženského rituálu. Je to svět tzv. *micvot* – příkázání Tory. Žid žije každou vteřinu svého života „nábožensky“, a není chvíle, situace, nebo činu, který by z toho byl vyňat.

Micva, nebo-li přikázání, je to, co odlišuje židovský národ a náboženství od ostatních kultur. Vychází primárně z Bible, resp. z toho, co je známo jako Starý zákon. Základní kostru Zákona – Tora tvoří jednak příkazy, které jsou explicitně vyjádřeny v Pěti knihách Mojžíšových, ale rovněž příkazy, které jsou implicitně obsaženy v příbězích, jejichž interpretaci je objasněn smysl těchto příkazů. Tento druh výkladu je to, co je známo jako *Tora šebealpe*, což znamená ústní Učení, které je mnohvrstevné. To znamená, že neexistuje pouze jeden výklad, nebo jedna „správná“ interpretace, ale je možno ze stejného verše, či příběhu čerpat několik různých ponaučení. Přitom si tyto odlišné výklady neodporují, nýbrž se doplňují a tím vytváří komplexnější chápání textu. Záleží na úhlu pohledu interpretace na jakou oblast se zaměřuje. Nejznámější dělení různých druhů pohledu je nazýváno *Pardes* (v hebrejštině „sad“), což je zkratka pro čtyři kategorie možného výkladu textu.

P – znamená *pšat*, což je jednoduchý výklad. To znamená, že jednoduše reflektuje, co verš obsahuje (podobně jako fenomenologické pozorování).

Druhé písmeno *R* – je od slova *remez* – náznak. Do této kategorie jsou zahrnuty různé „gematrie“, což je číselná hodnota jednotlivých písmen, slov, popř. veršů¹³. Touto technikou lze objevit nové, skryté významy slov, které tak vytváří jiný pohled na to, co je psáno. Například slovo *Ha-teva* - příroda, má číselnou hodnotu 86, což je stejné číslo jako jedno z B-žích jmen *Elohim*, což nám říká, že B-h je příroda. Ne však v panteistickém významu, nýbrž, že je stvořitelem přírody a je obsažen v „genetické informaci“ věcí existujících v přírodě. Jiný příklad – slovo *Jajin* – víno je číslo 70, které je symbolem moudrosti. Tudíž víno v sobě obsahuje, nebo je nositelem moudrosti. Víno zprostředkovává vyšší poznání. I proto má v liturgii zvláštní postavení a speciální požehnání. V židovství dříve existoval tzv. *Sanhedrin* – Rada starších, která byla nejvyšší autoritou při rozhodování složitých otázek, jak ve věcech náboženských, tak politických a dalších. Tato Rada byla založena již Mošem a existovala po celou dobu existence Chrámu a čítala 70 Moudrých.

Dalším písmenem je *D* – které znamená *draš* – výklad, vyprávění. To zahrnuje všemožné alegorie, nebo příběhy, které jsou vyprávěny na základě často jediného slova v textu.

¹³ v hebrejštině má každé písmeno svoji číselnou hodnotu, tudíž lze spočítat číselný „kód“ jednotlivých slov a vět

Dávají alternativní možnosti sběhu událostí a nesou v sobě většinou určité poselství. Buď z oblasti *halachy* – předpisů, nebo *agady* – ponaučení (rady do života, etické, morální). Interpretace tohoto druhu jsou obsaženy v celém odvětví židovské náboženské literatury – tzv. *Midrašich*.

Například v popisu Noeho příběhu se začíná slovy – „*Noe byl dokonale spravedlivý ve svém pokolení*“ (Genesis 6,9). Zdánlivě jasná věta, kterou však Midraše vezmou jako základní informaci a začnou ji dialekticky zkoumat. Proč je zde psáno „*ve svém pokolení*“? Tento přídavek chce čtenáři říci něco navíc, něco, co se týká širšího pojetí o spravedlnosti. Tím, že byl Noe spravedlivý ve svém pokolení, znamená to *dokonce*, tj. že i v tak zkažené společnosti, která byla nakonec potrestána Potopou, dokázal zůstat nepoznamenan a dokonalý? Což znamená, že tím spíše v jiné, normálnější, by byl dokonalým vzorem? Je možné chápat kontext i úplně opačně. Ve srovnání se svým zkaženým pokolením byl dokonalý, což nebylo tak těžké při velké zkaženosti druhých, ale kdyby byl v pokolení například s Abrahamem, byl by také dokonalým? Tyto úvahy vytváří protichůdné chápání osobnosti Noeho, dochází k určité relativizaci zdánlivě jasných „pravd“, což je přesně úmyslem Midrašů.

Nabízí čtenáři – studentovi Zákona - dialektický pohled na realitu. Samozřejmě, že je to více znejistující, než kdyby bylo vyřčeno autoritativně nějaké dogma, ale není to pravdivější uchopení reality? Možná tento přístup připomíná to, co dnes známe jako postmodernu, ale není to stejné, jelikož nezpochybňuje věc samou (tak jak je ve své podstatě), ale pouze to, jak věci rozumět v širším kontextu.

Konečně posledním písmenem je *S* - což je slovo *sod* – tajemství. Oblastí tohoto druhu interpretace je tzv. *kabala*, která texty chápe jako alegorie a podobenství různých duchovních sil, mezi nimiž dochází k interakcím, které mají svět přivést k harmonii (tzv. *tikun olam*). Tato disciplína je vysoce abstraktní a židovství ji chrání mnohými omezeními, jelikož je ve svém potenciálu nesmírně mocná a byla již v minulosti několikrát špatně pochopena a zneužita. Proto by k jejímu studiu měli přistupovat lidé v určitém věku (minimálně 40 let), stavu (ženatí s dětmi) a znalostmi (všechna známá náboženská židovská literatura – Tora, Mišna, Talmud, Agada, Halacha, Musar). To, co zná dnešní svět pod názvem „kabala“, jsou většinou křesťanské interpretace, nebo magie, či zvláštní meditační cesta, atd. a to nemá se skutečnou *kabalou* nic společného.

Na modelu *PaRDeSu* jsme si ukázali přístup, jak judaismus přistupuje k interpretaci svých náboženských textů. To, že si různé interpretace mnohdy protirečí vůbec nevadí, spíše se bere vše na zřetel, vše se počítá a vše se zahrnuje. To je patrně hlavní důvod, proč je pro ostatní svět židovský systém tak těžce uchopitelný. Skutečně *se zdá*, že to co je zakázáno, je i povoleno a naopak a zorientovat se v tom znamená dlouholeté, prakticky celoživotní studium. Velká část židovských vtipů tuto dialektiku humorně reflektuje.

Nejvýznamnějším nástrojem k pochopení spletitosti pravidel, nařízení, rad do života, morálky, vědeckých teorií a mnoho dalšího, je *Talmud*. V posledních 1500 letech je největší autoritou v problematice židovského práva. Z něj vychází ostatní, již zmiňované disciplíny. Co se celým Talmudem line jako „červená nit“, je specifický *přístup k životu, k realitě a k víře*. Je to *filosofie židovství*. Ve stručnosti si řekneme pár základních principů, jelikož nám budou užitečné v pozdějších fázích této práce.

Přístup k životu vychází z židovského náboženství, ale oproti jiným náboženstvím, je značně nenáboženský. Žida moc nezajímají filosofické spekulace o podstatě světa (jako řeckou filosofii), ani jak získat spasení na onom světě (jako křesťanství), ale jak *tady a ted'* správně žít. Svět se vnímá jako v podstatě dobrý (srovnej křesťanství a východní nauky), v kterém je člověk zasazen (srovnej Heideggerovu vrženost), v kterém se má správně chovat, a tím pomůže sobě a světu dojít na místo určení.

Takže celé Učení je návod ke správnému životu – jaké věci dělat a jak, a naopak, jakých se vystríhat. Praktický způsob provedení je naprosto klíčový – co člověk jí a jak, co si obléká, atd. Tato praktičnost má své filosofické kořeny v úvaze, že jelikož byl člověk stvořen tak jak byl, ve své fyzické podobě a se svými potřebami (pudy, instinkty) do světa, takového jaký je, od B-ha, který chce jeho dobro, musí co nejlépe tyto prostředky použít k dosažení žádaného cíle. K tomu dostal „návod k použití“, manuál – Toru, v které má všechny informace, které potřebuje k dosažení cíle.

Neustálé uvědomování si těchto principů, je důvodem „obsedantního“ zaobírání se pravidly a předpisy Tory, které okolní svět jen těžko chápe. Z toho plyne i vztah *k realitě*, který se projevuje svou velkou pragmatičností, a snahou o dokonalé pochopení („rozpítvávání“) každé věci a situace, čímž jsou Židé „proslavení“. Nicméně židovská

„výjimečnost“ je do značné míry založena právě na snaze „přijít věcem na kloub“, pochopit „jak to funguje“.

Ve věcech *viry* se tento pragmatický přístup projevuje neochotou Židů přijmout různé spekulace a hypotézy jiných náboženství, které jsou svým požadavkem brát je, jak jsou nabízeny (dogma), ze své podstaty naprosto nepřijatelné. Samozřejmě, že i židovství má svoje dogmata, ale je jich velmi málo a centrem náboženského života není se jimi zaobírat a žít pro ně.

2.3. Současnost v Israeli

Dnešní židovský svět by se dal rozdělit na dvě poloviny. První polovina Židů žije, tak jak po staletí, roztroušena v mnoha zemích po celé světě. Je pravdou, že dochází, díky vnějším podmínkám v dnešním světě (dostupnost a lehkost cestování) k určité koncentrovanosti židovských komunit do několika míst. Takovým centrem je především severní Amerika, jmenovitě USA, kde žije většina židovského národa v galutu (diaspoře). Odhady se pohybují mezi 3 až 5 milióny, a tato poměrně velká nepřesnost je způsobena tím, jak jsou dělány statistické součty.

Dříve (ještě v 80-tých letech) byla situace jednodušší, kdy se víceméně jednotně mluvilo o čísle 6-ti miliónu Židů v USA. Co způsobilo současnou nejasnost? Způsobily ji rozsáhlé procesy asimilace. Ještě před 20-ti, 30-ti lety byla silněji zakořeněna tradice (i když už zdaleka ne náboženská – jak to známe z filmů Woodyho Allena) a identita. V posledních letech však narůstá multikulturní pojetí, Židé si berou kohokoliv, a současně se zvětšuje členská základna moderních židovských komunit (reformní, progresivní, atd.), které ideologicky vycházejí z dob osvícenectví a značně přeformulovaly pravidla židovství. A to jak na osobní úrovni – kdo je považován za Žida a jakým způsobem může člověk konvertovat k židovství, tak na úrovni obecné – jaké příkazy jsou ještě „aktuální“, a které už patří „do starého železa“ - např. šabat, nebo košer

stravování¹⁴. Zjednodušeně řečeno „modernisté“ opouští kritéria, která celé věky definovala židovství, přičemž se zaštiťují moderním přístupem v postmoderním světě, ale jsou vlastně „produktem“ doby a z ní plynoucí asimilace. Proto dnes existují tak rozdílná čísla. 3 milióny tvrdí tradiční směry, které jdou podle „starých“ měřítek, 5 miliónů ti, kteří si určili nová, benevolentnější pravidla.

Dalšími velkými centry jsou Francie (483 000), Kanada (375 000), Anglie (292 000), v posledních letech dynamicky narůstající komunita v Německu, díky přistěhovalcům z bývalého SSSR (119 000). Další komunity – Rusko (205 000), Austrálie (107 000), Argentina (182 000), Brazílie (95 000), Maďarsko (49 000), Ukrajina (80 000), Jižní Afrika (70 000), atd. Celkem se mluví o zhruba 6 miliónech po celém světě.

Druhá polovina židovstva dnes žije v Izraeli a čítá rovněž k 6 miliónům Židů¹⁵. V loňském roce se poprvé mluvilo o prolomení „magické hranice“ 50%, čímž je myšleno, že po téměř 2 000 letech žije na území historického Israele většina židovského národa. Už dnes je zřejmé, že se v celosvětovém měřítku bude toto procento neustále zvyšovat, jelikož izraelská společnost je mladá, má velké tempo nárůstu populace, v průměru 4 dětí na rodinu. Navíc se ročně do Israele stěhuje několik (deseti)tisíc nových přistěhovalců. Všechny tyto údaje by se daly shrnout do jednoduché věty – „Budoucnost židovského národa je v Izraeli“. Ve své práci se zaměřím právě na tuto dynamicky se rozvíjející komunitu a budu se postupně snažit popsat její specifika, v zaměření se na její potenciál, ve snaze se dopátrat nakolik je tato společnost nakloněna idejím *daseinsanalýzy*, či nikoli.

2.3.1. Druh kultury - judaismus a moderní Israel

To, co by se dalo v současnosti pojmenovat *israelskou kulturou* je nesmírně zajímavá směs tvořená několika „proměnnými“, které ovlivňují atmosféru v Izraeli. Přestože se

¹⁴ Šabat je sedmým dnem týdne, je dnem odpočinku a je s ním spojeno mnoho speciálních požadavků a příkazů; košer je název pro specifické stravovací předpisy – jsou dovoleny jen určité druhy zvířat, jejich maso musí být bez krve, nesmí se míchat masité a mléčné, atd.

¹⁵ Statistické údaje uvádí 13 421 000 (v roce 2010). Vyšší číslo je způsobeno nadhodnocením Židů v USA – 5 275 000. Podle „halachy“ – židovského zákona, je toto číslo mnohem nižší.

vzájemně doplňují, dala by se spíš definovat jejich vzájemná interakce, jako řevnivost a soupeření. Dvě hlavní osy, na kterých se střetávají jsou osa kulturní, na níž se setkávají *aškenázové* a *sfaradi*, a osa náboženská, kde se potkávají Židé *ortodoxní* s moderními, *sekulárními* Israelci. Tyto 4 hlavní síly přitom vytváří nejrůznější kombinace. Pokusím se nyní popsat a rozebrat jednotlivé skupiny.

Aškenázové jsou Židé, jejichž původ je evropský. Za svoje jméno vděčí pojmenování ze středověku, kdy tak sebe sami nazvali Židé, kteří žili na území tehdejšího Aškenázu – tedy území, které známe jako Německo, Francii a přilehlé země. Jde o židovské obce, které přicházely s římskou armádou a usazovaly se na dobytých územích. I když Římané už dávno odešli, židovské obce zůstaly a šířily se dál - do Anglie, do Polska, Maďarska, Rumunska i do Ruska. Vyznačovaly se vlastní liturgií a díky svým rabinům i specifiky v *halacha* – předpisech. V průběhu staletí se v těchto obcích vytvářela největší vzdělané centra celého tehdejšího židovského světa. I početně zde vznikly, přes krutý antisemitismus, početně největší komunity, které čítaly , v předvečer II. světové války, kolem 10-ti miliónů Židů. Z těchto center se rekrutovaly první přistěhovalecké vlny do Israele.

První přistěhovalecká vlna proběhla na přelomu 18. a 19. století, čítala několik set rodin, které se usídlily převážně v Jerusalémě (Mea Šearim), v Petach Tikva a Bnei Brak. Značně posílily židovskou komunitu v tehdejšímu Israeli, která vždy existovala, ale byla početně malá. Nově přišedší byli především žáci *chasiského*¹⁶ rabína Balšem Tova a *litvackého*¹⁷ Gaona z Vilny. Tito dva rabíni byli tehdejšími největšími autoritami, avšak zastávali protichůdné postoje v nauce a díky tomu byli vůči sobě nesmiřitelní. (V Israeli se časem doby obě skupiny značně sblížily a vytvořily společnou „frontu“.) Z řečeného vyplývá, že první přistěhovatelci byli ultraortodoxně¹⁸ zaměřeni.

¹⁶ *Chasidismus* – lidové nábožensko- společenské hnutí se silnými mystickými kořeny. Kladlo důraz na službu Hospodinu modlitbami a bylo určitou revoltou proti intelektuálnímu talmudistickému přístupu.

¹⁷ *Litvak*, nebo-li *mitnaged*, - byli ti, kteří odporovali chasidským prvkům náboženského života a naopak tvrději hájili klasické studium Talmudu. Z jejich řad v uplynulém století vycházely vůdčí osobnosti židovské kultury, intelektuálního myšlení a všechna křídla sionistického hnutí.

¹⁸ Toto pojmenování je pozdější „nálepka“, kterou dostali od nových směrů židovství. Jelikož je název „ultraortodoxní“ zavádějící, sami sebe nazývají *charedim* – b-habojní

Později, se vznikem sionistického hnutí¹⁹, přichází do Israele od počátku 20. století, v důsledku velkých pogromů²⁰ v Rusku, druhá přistěhovalecká vlna. Přichází sice rovněž z aškenázského prostředí, ale je úplně jiná ve své víře, anebo výstižněji řečeno, bez víry. Tvořily ji povětšinou intelektuálové, kteří vyměnili víru otců za ideologii návratu židovského národa na Sion (hora ve Starém městě v Jerusalémě), z čehož později vznikl stát Israel. Nejvýraznější postavou tehdejšího hnutí byl vídeňský asimilovaný Žid Theodor Herzl.

Tato vlna navracejících se přistěhovalců začala budovat nového osídlení prakticky po celém území Israele, resp. tam, kde byla získána půda, která byla vykupována od místních „domorodců“ (většinou zásluhou barona Rotschilda). Vznikaly tzv. *kibuci*, které fungovaly na principech komunistických idejí společného vlastnictví, jelikož většina nově příchozích byla silně levicově orientována. Jelikož šlo převážně o intelektuály, kteří vytvořili infrastrukturu organizací a systému na nichž, o 40 let později, vznikl stát Israel, v němž pak tato skupina tvořila „establishment“ (vládnoucí třídu) společnosti, což se podepsalo na charakteru státu a z něj plynoucí schizma pro většinu společnosti (až do dnešních dnů).

Ukazuje se, že svět, který patří do kategorie „aškenázský“ v sobě slučuje dva protipóly. Na jedné straně najdeme extrémně zbožné, kteří jsou v principu velice nepřátelští ideji státu Israel, jakožto sekulární demokratické společnosti, na straně druhé se nacházejí extrémní ateisté, kteří usilují o co nejmodernější stát a tradici by si v nejlepším případě dali do muzea. (Je známý přístup Ben Guriona – prvního a dlouholetého předsedy vlády, který na počátku státu Israel, při jednáních s vůdci zbožných (rabín Hazon Iš), byl nesmírně tolerantní, protože chtěl zachovat ultraortodoxní komunitu na ukázkou, jak kdysi židovství vypadalo.)

Po stručné charakteristice *aškenázské* části společnosti, která v sobě zahrnuje jak část zbožnou, tak sekulární, nyní budu prezentovat druhou polovinu israelské společnosti, svět *sfaradského* židovství.

¹⁹ Sionismus je ideové hnutí hlásající návrat Židů do své historické domoviny – Israele. Pochází z názvu hory nacházející se v blízkosti „Chrámové“ hory (kde stával Chrám) v Jerusalémě.

²⁰ Pogrom je název pro masové a bezdůvodné vyvražďování Židů, které iniciovaly impulsivně lidové masy.

Sfaradi jsou Židé, jejichž pojmenování pochází ze středověku, kdy se tak nazývalo území tehdejšího Španělského království (hebrejsky Sfarad). Toto území zahrnovalo i státy země severní Afriky – Maroko, Tunis, Alžírsko, a později jím byli nazýváni Židé orientální, kteří žili v zemích Středomoří – Egypt, Líbie, Libanon, Turecko (Osmanská říše, což zahrnovalo území Israele), Řecko, a rovněž Židé z Malé Asie a Asie – Sýrie, Irák, Irán a země jako Kazachstán, Kyrgizstán, Tádžikistán, Uzbekistán.

Historie sfaradů je odlišná od evropských Židů hlavně tím, že žili v zemích, kde vládl islám, což s sebou neslo větší toleranci většinové společnosti. Nebyli tak, jako jejich evropští souvěrci nahnáni do ghatt²¹, nesetkali se s antisemitismem a byli společensky tolerováni. Často byli významní židovští učenci té doby na důležitých postech ve státní správě, nebo v „soukromém sektoru“. Bylo jim umožněno volné působení v jejich profesích. Asi nejznámější je Moše ben Maimon (Maimonides), který byl osobním lékařem sultána. Z této svobody bez omezování se vyvinul i zcela jiný duch jimi praktikovaného židovství. Jejich přístup k Učení byl mnohem méně vyhraněný, „ortodoxní“, více otevřený a universální. Více se zaměřili na soulad Učení a Zákona s obyčejným životem, a nevznikly u nich žádné extrémní směry náboženské, ani ideologické. Dodržování tradice bylo prakticky pro všechny naprostou samozřejmostí.

Když došlo k založení státu Israel, začaly velmi záhy desetitisíce sfaradů proudit do nově vzniklého státu. Měli pro to dva hlavní důvody.

Jednak se výrazně zhoršilo jejich společenské postavení, protože vznikem židovského státu se všechny okolní arabské státy staly automaticky nepřáteli Židů.

Druhý důvod byl náboženský. Jelikož byli velmi zbožní, viděli ve vzniku státu naplnění B-žihó příslibu, za který se staletí modlili, neboť věřili, že jednoho dne se budou moci všichni Židé vrátit do Israele. Poměrně dlouho jim trvalo, než si byli schopni uvědomit, že moderní stát, který vznikl, není přesně naplněním proroctví. Jejich pozice nebyla vůbec záviděníhodná. Na jedné straně jim chyběla evropská vzdělanost, tudíž se nemohli dostat do žádného vyššího postavení, a na druhé straně jejich chápání podstaty státu bylo značně zidealizované a náboženské.

²¹ Ghetto je oddělená část města, kde se smělo usazovat židovské obyvatelstvo a sloužilo k dobrovolnému nebo vnucenému odloučení od ostatní společnosti.

Důsledkem bylo tvrdé rozčarování, když je „jejich“ židovský stát najednou nutil nedodržovat šabat a nejíst košer. Z těchto důvodů byli pro tehdejší vedení tak trochu „danajským darem“. Na jednu stranu požehnáním - přišlo velké množství „ideologicky“ zapálených lidí a pracovní síly, na druhou stranu přinášeli se sebou problém - byli zapálení pro jinou věc, a byli akademicky nevzdělaní a nekvalifikovaní. Dlouhá léta se aškenázské vedení snažilo zpacifikovat tuto sfaradskou sílu, a v dnešní době je již jasné, že se to nepodařilo a nepodaří. Jen tím bylo rozvířeno hodně „zlé krve“ a následky pociťuje izraelská společnost ještě dnes.

Dodnes žije sfaradská populace s částečně oprávněným pocitem, že byli nedůstojně využiti, a že jsou druhou kategorií. Co se týče jejich rozdělení na ose zbožní – sekulární, je dost různorodé a vyskytují se, v různém početním zastoupení, prakticky po celé ose.

Část z nich podlehla tlaku společnosti (hlavně v 50-tých a 60-tých letech) a stali se sekulárními. (Je často srdcervoucí vidět současnou generaci např. jemenských Židů, kteří od dob Prvního Chrámu před více než 2500 lety dokázali udržet striktní zbožnost v nesmírně těžkých podmínkách, a dnes jejich děti „vymetají“ s odbarvenými vlasy a piercingem diskotéky a berou drogy.) Tito většinou přijali „image“ doby, vzdělali se a „asimilovali“ do evropského modelu.

Druhá část udržela své tradice a je v současné době v silném protiútok. Vyčítají vládnoucím kruhům všechno možné i nemožné a někdy až paranoicky si na sebe vztahují vše, co se ve společnosti děje. Současně s tím, že zbožná společnost v posledních letech výrazně početně přibývá, narůstá i jejich síla. Jejich synové se navracejí na cestu otců (ale často i ve zbožném světě zachovávají svůj antagonismus ke všemu, co je aškenázské). Bezesporu jim patří budoucnost, která se dotkne i budoucnosti celé společnosti. (V dnešní době tvoří sfaradská populace více než 50% izraelské židovské společnosti.)

2.3.2. Populace - tradiční a moderní

Základní dělení izraelské společnosti na aškenázsko – sfaradskou, resp. tradiční zbožnou – moderně sekulární, je velmi obecné a skrývá v sobě desítky druhů dalších subkultur, které jsou „koktejlem“ zmiňovaných veličin. Například velmi významná je skupina *daati* – *leumi* (doslova a „ošklivě“ přeloženo - zbožní nacionalisté). Abychom se nenechali

zmást názvem směru, který nám zní jako „tálibán“, budu používat název, kterým jsou známi ve světě – „modern orthodox“ (po vzoru jim podobných v Americe). Když si je pokusíme zařadit do našich 4 kategorií, budeme v rozpacích.

Hnutí vzniklo v dobách II. přistěhovalecké vlny, tudíž ideologií sionistické, ale současně trvající na dodržování příkazů Tory. Lidé patřící k hnutí byli a jsou vzděláni akademicky, ale současně s tím studují i *ješivu*²². Tudíž stojí jednou nohou v moderním světě, jsou inženýři, lékaři, právníci, podnikatelé, a druhou nohou jsou pevně zakořeněni ve světě víry a zbožnosti (velká část oficiálních, tj. státem dosazených, rabínů pocházejí z této skupiny). Když se podíváme na jejich kulturní „původ“, situace se stává ještě složitější. Pocházejí z aškenázského světa, přesto, díky svému modernímu světonázoru, si velmi často berou sfarady za životní partnery. Takže nám v celkovém součtu vychází, že částečně patří do všech 4 kategorií.

„Modern orthodox“ jsou velmi významnou částí společnosti, jak početně, tak svou ideologickou (duchovní) silou, mají několik politických stran, které reprezentují jednotlivé frakce tohoto hnutí (od názorově umírněnějších, po naprosté „extrémisty“). V armádě slouží v těch nejelitnějších bojových útvech, naprostá většina „osadníků“ na sporných územích je z jejich řad. Společností jsou jednou vynášeni, jako vzor a ideál Israelce, jindy pranýřováni, jako hanba společnosti, protože záleží na kontextu a události. Přesto právě *oni jsou* „solí země“ a ideálem israelství. Samozřejmě se v rámci své subkultury dělí na mnoho různých skupin, které se pak dělí na další a další²³.

Kromě subkultury „modern orthodox“, existuje celá řada jiných, početně i společensky významných. Především jsou to početné, dnes již několikasettisícové, ultraortodoxní společnosti, a to jak aškenázského, tak i sfaradského ražení.

²² Ješiva je vyšší náboženská škola, kde se studuje hlavně Talmud, někdy halacha a rekrutují se z ní učitelé náboženství, rabíni a soudci.

²³ „Znáte tenhle?“ – Jednou připluje loď na pustý ostrov a najdou tam jediného obyvatele – Žida. Vidí, že si za svého několikaletého pobytu postavil 2 synagogy. Ptají se ho nač potřebuje 2? Odpoví – „V jedné se modlím a do té druhé *nikdy* nevkročím!“ Je to sice vtip, ale dost přesně vystihuje různorodost toho, co se nazývá israelská společnost.

Aškenázská větev se dělí na dvě skupiny – *chasidy* a *litaim*. Navenek nejsou příliš odlišné, hlavní rozdíl je ve stylu a postoji k životu.

Chasidé se více angažují v běžném životě a netráví tolik času ve studiu. Běžný model je, že chlapec se do svých zhruba 20-ti let vzdělává na ješivě, pak se ožení a jde do zaměstnání. Dost často se zaobírají obchodem, kde mají četné rodinné klany. Zdánlivě jsou „více do světa“, ale „zdání klame“. Ve svém rodinném a komunitním životě jsou velmi uzavření, mají své návyky, na kterých nesmírně lpí a nejsou otevření k opouštění starých zvyklostí. To se například odráží v jejich stylu oblékání – nosí dlouhé kabáty (tzv. kaftany), dlouhé vousy a *pejzy* (dlouhé vlasy na skráních), na svátky speciální kožešinové čepice (tzv. štrajmly). Často chodí v punčocháčích a střevících ve stylu dob Mozarta.

Litaim by se dali oproti chasidům charakterizovat opačně. Nejsou příliš aktivní ve světském životě, protože tráví prakticky všechen volný čas studiem Tory (především Talmudu). I oni se sice záhy žení, nicméně většinou zůstávají u studia a organizují se do studijních center - tzv. „kolelů“, kde někdy zůstávají celý svůj život. Kolely jim poskytují stipendium a tak, spolu s příjmem ženy, se jim daří „přežít“. Ve svých návycích jsou mnohem flexibilnější, a snáze se přizpůsobují změnám doby, aspoň navenek. Jejich oblečení jde v duchu doby. Neznamena to však, že by nosili roztrhané rifle a počmáraná trička, ale chodí v oblecích, často s kravatami, a v běžných kloboucích. Jsou mnohem více „open - minded“ – nepředpokládají, s otevřenou hlavou, mají silně vyvinuté logické myšlení, což je přímý důsledek jejich studia.

Vzhledem k vnějšímu světu zastávají obě skupiny mírný odstup, neúčastní se příliš politického a společenského dění a chrání si své soukromé hranice. Přesto existují na politické scéně jejich politické strany, jejichž jediným zájmem je chránit zájmy vlastní komunity a dost často jsou oním pověstným „jazýčkem na vahách“ v křehkých israelských koalicích, a tím mají velký vliv na celou společnost. Nejvyšší autoritou je pro ně názor rabína (každý má svého rabína), a podle jeho rad a nařízení se řídí veškerý život celé komunity. Většinou žijí v oddělených čtvrtích a neudržují prakticky žádný kontakt se sekulárním světem.

Další velkou skupinou v izraelské mozaice jsou „klasičtí“ *sfaradi*. Ti tvoří asi největší část společnosti. Ve vztahu ke státu Izrael jsou nefalšovaní vlastenci. Vzhledem k náboženství by se většina z nich dala charakterizovat jako tradičně věřící v určitém stádiu vřelosti (nebo vlažnosti). To znamená, že základní požadavky židovského náboženství jsou pro ně svaté, mnohdy více, než u ortodoxnějších směrů. To plyne z jejich mentality a životního nastavení. „Komplikovanějším“ náboženským tradicím nerozumí, a ani se o to nesnaží. Žijí svůj obyčejný život se svými radostmi a starostmi. Nesnaží se být víc než jsou, což je mnohdy škoda. Jsou jako surový diamant, který v sobě skrývá velký potenciál a bohatství, ale většinou zůstává nevyužitý. Souvisí to s jejich fatalistickým přístupem k životu, který si přinesli ze svých původních domovin. Jsou to prostí a vřelí lidé, nesmírně komunikativní, se srdcem na dlani. Jejich náboženská víra v sobě obsahuje mnoho lidových pověr, zlých sil a zázračných rabínů a jejich kouzelných amuletů.

Poslední výraznou skupinou je, početně nejmenší, ale o to silnější, intelektuální elita. Je to společnost, která byla u zrodu státu Izrael, což ji charakterizuje. Politicky silně levicová, se svou vizí Izraele jakožto supermoderního státu, založeného na co nejliberálnějších pravidlech. Hlavním problémem je, že v jejich rukách spočívá faktická výkonná moc státu. Ovládají média, soudy, policii a armádu. Jsou to však generálové bez vojska, jelikož to, co hlásají, neoslovuje *nikoho* z izraelských občanů, kromě jich samotných. Jejich vztah k tradici a víře je hluboko „pod bodem mrazu“ (a přitom vládnou ve státě, kde je 80-90% lidí věřících!), jejich ideologické smýšlení zastává asi 5% občanů. Žijí ve svých vilových čtvrtích, naprosto odtrženi od skutečného života. Oproti ostatním skupinám nemají velké rodiny, maximálně 3 děti. Co se týče etnického složení, převážnou část tvoří aškenázové, ale je mezi nimi i určité procento „asimilovaných“ *sfaradů*.

2.3.3. Doba a společnost - postmoderní a kolektivní

Kromě velkých kulturních rozdílů, které jsou způsobeny etnickým původem, rozdílnou ideologií, nebo jinými životními hodnotami, působí *na všechny* doba a místo, kdy a kde

žijí. To, že je stát Israel jedinou rozvinutou demokracií na Blízkém východě, ho předurčuje být nositelem současné západní kultury. Z důvodů ekonomických a bezpečnostních je silně orientován na USA, což působí silně na životní styl celé společnosti. Lidé v mnoha rysech napodobují americký model, pouze se zpožděním 20-ti let.

S rozvojem nových technologií dostává Israel punc hi-techové velmoci. Současně s tím však většina národa žije „provinčním“ způsobem. Vzniká neuvěřitelný mix nového a starého – vedle supermoderních budov počítačových firem se nachází jedna z nejstarších čtvrtí Jerusáléma, kde žijí v zanedbaných, často polorozpadlých kamenných domech ti nejchudší. Pečou si chleba v otevřených pecích, chodí ošuntělí v pantoflích, v ruce mají nejnovější model iPhonu a povídají si s dětmi, partnery, sousedy, kamarády, známými i neznámými. Israelci jsou posedlí mluvením - s kýmkoli, kdekoli, kdykoli a o čemkoli. Je to typická židovská vlastnost stará jako židovství samo. Tento fenomén nemůže změnit ani postmoderní kultura, ani Amerika.

Tím se dostávám k hlavní charakteristice Israele – je to národ slova (kromě toho, že je národem Knihy), komunikace a společenství (komunity). Mluvení je mu, jako jiným dýchání, být sám (nebýt s druhými) je jako být nahý. Silně zakořeněné vědomí, že člověk sám *není nic* - nic neznamená, pochází ze samotných principů judaismu. Od dob 12 Jákobových synů, až do současnosti *být Židem* znamená být součástí celku. Moše nebyl osamocený osvícený prorok, byl vůdcem lidu. Stal se nejvýznamnější postavou židovské historie proto, že byl služebníkem svého národa. Nejlépe je to vystiženo ve výroku Hilele v *Mišně*²⁴ v traktátu *Pirkej Avot* (Výroky Otců – 1,14), kde říká – „*Im ejn ani li, mi li? Uchešeani leacmi, ma ani...?*“ – „Když ne já sobě, kdo (pro) mě? A když já sám sobě, co (jsem) já?“ Tento výrok geniálně shrnuje symbiózu absolutního požadavku na jedince a současně prohlašuje, že smyslem „individuace“ je zisk druhých. Člověk, se vším co udělá, existuje jen pro druhé.

Je fascinující pozorovat, jak tyto dva, zdánlivě protichůdné modely filosofie života, fungují vedle sebe a spolu. Je zde společnost moderní, tudíž vysoce individualizovaná,

²⁴ Mišna je sebraná tradice Ústní Tory – zákona a základ Talmudu. Vznikla v prvních dvou století o.l., po zboření Chrámu, jako snaha o zachování Učení.

(přínejmenším po povrchní a praktické stránce), jejíž ideál však je, aby každý žil pro druhého. Možná to zní jako zidealizovaná utopistická představa, je to však realita²⁵.

3. Přehled existenciálních témat – srovnání

Jelikož je *daseinsanalýza* jedním z existenciálních psychoterapeutických směrů a cílem mé práce je její srovnání s israelskou kulturou, zaměřím se nyní na několik základních témat, se kterými existenciální psychoterapie pracuje a pokusím se popsat, jak tato témata vnímá israelská společnost.

3.1. Pojetí filosofie existence

Daseinsanalýza - považuje filosofické porozumění existenciálního rozměru života člověka za základní bod pro práci s klientem. Neznamená to automaticky, že klient, který přichází na terapii, si je od počátku vědom existenciálních kořenů svých problémů, s kterými přichází, ať se jedná o neurózu, fobii, depresi, narušené vztahy, snížené sebevědomí, atd. Toto *zvědomění* je práce terapeuta a je cílem celého procesu terapie, v které se snaží terapeut neustále obracet pozornost klienta k těmto tématům. Může to dělat formou dotazování se klienta, zda je možné, že za jeho problémy - symptomy může být něco jiného, hlubšího. Například, když bude mít klient obsedantní obavy z nemoci, může za touto obavou být strach ze smrti, nebo osamění? Nebo je to, že mu nemoc neumožní splnit si své životní přání, což je obava z nenaplnění smyslu života? Je samozřejmé, že nelze klást takto přímé otázky a je psychoterapeutickým uměním je klást správnou formou a ve správný čas. Jinak by se minuly účinkem a klient by nezískal *náhled*, jak s ním souvisí.

Jiným druhem intervence terapeuta na klienta je obracení jeho pozornosti na *tady a ted'*, což je věnování se prožívání klienta a jeho emocí. Uvědomění si klienta *co* cítí, mu pomáhá dostat se k příčině *z čeho* jeho emoce pramení. Tímto nenásilným a jemným

²⁵ Existuje bezpočet příkladů, kdy je vidět u Israelců velkou míru sebeobětování pro potřeby druhých.

fenomenologickým popisováním terapeuta se může klient *dostat sám k sobě*, což je (přínejmenším dílčím) cílem terapie – klient si uvědomuje existenciální rozměr svého života.

Israel – je značně vzdálen od přemýšlení (filosofování) o existenciálním rozměru života, respektive jeho *nastavení* je značně *odlišné*. Israelská společnost by se dala rozdělit na dvě části. Takoví, kteří *žijí* „existencí“, a takoví, kteří se „nikdy“ nenechají donutit o těchto tématech přemýšlet. (Je to samozřejmě velmi zjednodušující tvrzení.)

První skupinou, tj. ti, kteří žijí existencí, myslím tu část společnosti, která má, více či méně, víru a náboženské hodnoty. Právě z tohoto důvodu je „ani nenapadne“ začít přemýšlet o existenciálních otázkách, jelikož jejich život, tak jak ho žijí a proč se určitým způsobem chovají a myslí, je jasně stanoven a určen náboženskými pravidly²⁶. Tudiž v případě, že narazí v životě na problém, nezačnou přehodnocovat svoje *existenciální chápání*. Začnou přemýšlet, kde se odchýlili od stanovených norem, čímž se dostali do současné krize, a když nic nenajdou, vysvětlí to „vyššími zájmy“ – jsou B-hem zkoušeni, nebo musí trpět kvůli „hříchům“ (problémům) jiných. V Talmudu je velmi výstižně popsána tato „genealogie“ uvažování. Píše se tam – „*Když se Ti stalo něco špatného, přičti to na vrub nedostatečnému učení Tory. Jestli tam to není, přičti to na vrub nedostatečnému modlení. Jestli tam to není, přičti to na vrub....Jestli tam to není, přičti to na vrub utrpení z (B-ží) lásky, protože je psáno – „Toho koho B-h miluje, (tak ho) trápí“* (traktát Berachot, 25b)

Knihy Job je nejlepší ukázkou toho, že ani snaha o absolutní sebepoznání (existenciální sebezpytování), nakonec nevede nikam²⁷. Pro zbožného z toho plyne jasný závěr – méně spekulování a více dobrých skutků. Je *nastavený* na činy a nepovažuje za užitečné se „příliš“ zabývat svými subjektivními pocity.

²⁶ Zde by byla zajímavá úvaha o smyslu náboženství. Je to „opium lidstva“ (Marx), které si lidi vytvořili, aby „vytěsnili“ ze života všechny existenciální obavy, nebo je „náboženská“ člověka formou a technikou, která se vytvořila *právě* v důsledku zaobíráním se a promýšlením existenciálních otázek? (To je samozřejmě pouze jednostranný pohled, ze strany člověka, který je srozumitelný i ateistovi. Věřící Vám řekne, že je to nesmyslná a „hloupá“ úvaha, protože principy náboženství byly a jsou dány od B-ha.)

²⁷ Rovněž není jasné, zda Job svým „sebezpytovaním“ dělal dobrou věc, tj. zda si to B-h přál, anebo to bylo jeho zbytečné „sebemrskáčství“ a snaha proniknout do oblastí člověku zapovězenými, tudíž zbytečná iniciativa.

Sekulární část izraelské populace většinou funguje na principu negace první, zbožné skupiny. To znamená, že lidé patřící do této skupiny jsou v *silném odporu* vůči všemu „náboženskému“ Potenciálně je u nich větší možnost přemýšlení o existenciálních otázkách, ale prakticky, tím že mají tuto oblast většinou spojenou se skupinou zbožných (i když jsme si ukázali, že tomu tak není), se to neprojevuje. Navíc jsou velmi silně zaměřeni výkonnostně a pragmaticky. To znamená, že když se u nich vyskytne problém, mají tendenci ho hodnotit z perspektivy : „Co jsem udělal špatně a co mohu udělat víc?“ Existuje hojně používaný izraelský bonmot, který říká : „Když to nejde silou, tak to jde větší silou“, což velmi přesně vystihuje izraelský přístup k řešení problémů, a to jak materiální, tak duchovní povahy. Když se vyskytne problém, bude ho mít tento typ Israelce nutkání řešit prakticky. Nedaří se mu vztahy? Půjde do kursu větší asertivity. V případech existenciálních problémů, např. mu umře někdo z rodiny, si většinou „odskočí“ do zbožné části společnosti, kde na to existují způsoby pomoci (něco jako krizová intervence), a po překonání krize se vrátí zpět ke „svému“ životu. Někdy tento druh krizí vyvolá trvalejší změnu, a takový člověk pak přechází do druhého tábora, a bere na sebe pravidla zbožného života. Prakticky není „něco mezi“.

3.2. Hledání smyslu života

Daseinsanalýza – považuje hledání smyslu života klienta, stejně jako ostatní existenciální směry, za nejdůležitější nástroj při práci s klientem. Je cestou a, může být, i cílem terapie. Ve chvíli, kdy si klient uvědomí, že nelze žít plný a autentický život, bez hledání odpovědi po smyslu svého života, terapeut dosáhl ve své práci důležitého *bodů zlomu*, kdy nastává zcela jiný druh práce. Je možná komplikovanější, ale pro terapeuta určitě bohatší a zajímavější. Proč je pro daseinsanalýzu (a ostatní existenciální směry), tak potřebné dosáhnout onoho „bodů zlomu“? Nelze i bez toho pomoci klientovi s jeho problémy? Zajisté lze, avšak to , co nabízí daseinsanalýza, a čím je specifická a výjimečná, je pomoci klientovi dostat se ve svém sebepoznání hlouběji, k čemuž neodmyslitelně patří hledání smyslu života a věcí, které ho provázejí. V principu daseinsanalýzy není léčit symptomy – *projevy* nemoci, to dělají jiné psychotherapeutické směry, více, či méně úspěšně, ale chce se zaobírat celým člověkem v jeho holistickém

rozměru svou hermeneutickou terapií²⁸ a *příčinami*, z nichž nemoc pramení. Jestliže se nepodaří daseinsanalytickému terapeutovi dostat s klientem do této fáze, chybí podstata výjimečnosti terapie, a klient by mohl být klidně v rukách jiného terapeuta jiného zaměření. Bez otázek (a někdy i odpovědí) po smyslu své existence, se klient dostatečně nepřiblížil k *sobě samému*.

Smysl života je neodmyslitelnou stránkou v životě člověka. „*Hledání smyslu v životě je hlavní odpovědností každého člověka. Smysl nelze do situace uměle vložit. Je již přítomen v každé situaci, s níž se jedinec setkává, a je třeba jej v této situaci objevit. Životní smysl není abstraktní, nýbrž tak konkrétní a jedinečný jako sama situace*“. (Drapela,1997, s.148) „*Pokud by smysl, který čeká na své naplnění, byl ve skutečnosti pouhým sebevyjádřením, pouhou projekcí vlastního přání, ihned by ztratil svou povahu požadavku a výzvy....Myslím, že smysl naší existence si nevynalzáme, ale objevujeme jej*“. (Frankl in Drapela, 1997, s. 148)

Objevit v sobě smysl života, pěstuje daseinsanalytický terapeut ve svých klientech. Používá při své práci daseinsanalytický hermeneutický přístup, který je odlišný od čistě filosofické hermeneutiky. „*Smysl zde lze určit jako to, na podkladě čeho je bytí jednotlivce srozumitelné... Smysl chápaný jako srozumitelnost se nazývá smyslem hermeneutickým, tj. výkladovým. Je to okruh možností, jak dotyčný člověk může být u toho, co se s ním ve světě setkává*.“ (Čálek,2005, s. 270). V tomto přístupu tedy daseinsanalytický terapeut pro sebe „uzávorkovává“ výpovědi klienta o „jeho“ smyslu, jelikož mu jde , ne o konkrétní smysl klienta, který může být stejně zavádějící, jako ostatní „smysly“, které v životě měl, nýbrž o pochopení podstaty možností klienta, jako fenoménu pacientovi existence (tamtéž).

Israel má v oblasti smyslu života „jasno“. Všichni v Israeli cítí, že žijí život, který má smysl. Jsou však velké rozdíly v obsahu těchto „smyslů“. Důležitou roli hraje s jakou skupinou ve společnosti se člověk ztotožňuje, a podle toho se profiluje i jeho životní smysl. Israelská společnost je specifická svou „stádovostí“, což však nikdo neslyší rád a nechce si to přiznat. Každý žije s pocitem vlastní originality, a když vnější pozorovatel

²⁸ „*Hermeneutická terapie otevírá v pacientovi skryté horizonty, nechává jej prožít kontexty, o nichž dosud nevěděl, pomáhá mu v rozumnění, nechává pacienta vstupovat do „osmyslnění“ ...*“ (Růžička,2003,s.25)

prohlásí, že někdo říká a dělá přesně to samé, co určitá skupina, je to přijímáno s velkou nedůtklivostí a podrážděním.

Například existuje trend, že všichni mladí, po splnění své vojenské povinnosti, cestují po světě. Záleží na orientaci každého, jestli jede do Indie, Jižní Ameriky, USA, nebo Evropy. Když se zeptáte, *proč* dotyčný někam jede, nikdy Vám neřekne, že nechce být odlišný od svých vrstevníků, ale snese milióny různých pseudo – důvodů, které tvrdí – protože jsem originální a chci být sám sebou. Se zlou se potáže ten, kdo upozorní, že na úplně stejné místo jeli jeho nejlepší kamarádi. Pocit vlastní výlučnosti je tak silný, že dotyčný nevidí a nepřizná, že „se veze“ v proudu své skupiny. Tento jev se projevuje prakticky ve všech oblastech života.

Z toho plyne, že pro Israelce neexistuje individuální smysl jeho života, nýbrž kolektivní duch určitého společenství, ke kterému patří. Právě proto, že je každý přesvědčen o vlastní originalitě, je nesmírně těžké, ne-li nemožné, probudit v něm individuální citění a prožívání. V chasidské náboženské literatuře na to existuje pojem – *hester betoch hester*, což znamená skrytost ve skrytosti. Myslí se tím člověk, před kterým je skryto, že je před ním něco skryto. Tímto by se dala charakterizovat obecně situace v izraelské společnosti.

Tudíž, když si chceme více ozřejmit, co je smyslem života Israelce, musíme se seznámit se „smysly“, které společnost nabízí. Ve zbožné části společnosti je smyslem života, žít co nejlépe podle přikázání Tory a co nejpřesněji dodržovat „micvot“ (přikázání). To je skupinovým smyslem, a pro jedince zbývá na výběr, jakou míru si zvolí jako ideál, ke kterému se pak snaží přiblížit. Skupina „modern orthodox“ k tomu navíc zahrne téma kariéry – civilního uplatnění, a hlavně stát Israel. Hájení jeho statutu a životaschopnosti je tím, v čem vidí každý z této skupiny, svůj *osobní smysl* života. Někdo zasvětil svůj život celoživotní službě v bezpečnostních složkách, někdo jde žít na sporná „území“, další se snaží prosadit v podnikatelské sféře ekonomickou úspěšností Israele a další se v politice a médiích snaží hájit zájmy Israele.

Skupina „nezbožných“ je ve vymezení „svého“ smyslu různorodá. Část z nich se aktivně účastní na rozvoji státu, část se snaží „užívat života“, a další vidí smysl v tom, odejít z Israele a to „co nejdál“. Komunita Israelců žijících ve světě čítá několik miliónů lidí. Jen v New Yorku žije takřka milión Israelců. (Když se ptali domorodců v Indii, jaké jsou

světové velmoci, říkali – USA (to znali z médií) a hned poté řekli Israel!? Proč? Usoudili tak, podle množství turistů z jednotlivých zemí v Indii.)

Z řečeného se ukazuje, že prakticky každý Israelec žije s pocitem vlastní seberealizace. Jedná se však o jungiánské *sebeuvědomění* (Jung, 2000, svazek I., s. 197) v rovině existenciální, nebo jde jen o pocit pramenící z potřeby „nevybočovat“ z norem diktovaných společností? Ke skutečnému sebeuvědomění – nalezení *svého* smyslu života, je třeba vlastního sebepoznání. Daří se Israelci *být sám sebou*²⁹?

3.3. Sebepoznání – být sám sebou – svoboda a samota

Daseinsanalýza – považuje za cíl své terapie sebepoznání klienta. Je to ideál, ke kterému se nepodaří vždy dospět. Daseinsanalytický terapeut může klientovi pouze pomoci hledat svou vlastní cestu, ukázat mu směr a poslat ho po ní. Na této cestě kráčí klient *sám za sebe*, terapeut může jen podněcovat a usnadňovat tento proces, tím, že je klientovi nablízku a v kritických momentech mu poskytuje podporu – hlavně emoční, občas i kognitivní (např. komentáři a interpretacemi určitých situací, a tím je „od-démonizuje“). Čeho se nejvíce bojí klient na své cestě *sám k sobě*? Jsou to především základní existenciální témata. Odhlédneme-li od stálého latentního strachu ze smrti, jsou to *svoboda*, a poté přicházející pocit *osamocení*. Bez zdolání těchto dvou úskalí člověk nemůže dosáhnout sebepoznání.

Dokud nezakusí pocit existenciální svobody, nemůže začít přemýšlet o tom, kým ve skutečnosti je, a prožívat své *skutečné* přání a potřeby. Jestliže pouze naplňuje očekávání, která na něj klade společnost, přátelé, rodina a koneckonců i jeho vlastní role (image), nemůže *poznat sám sebe*. Na cestě k tomuto poznání se musí *osvobodit* od všech svazujících vztahů, a zakusit „hrůzu“ z absolutní svobody a stát se strůjcem vlastního života, tzn. převzít za sebe plnou zodpovědnost. „*Svoboda je tedy nedílně spjata s odpovědností. Odpovědnost stejně jako svoboda vyplývá z lidské konečnosti a omezenosti. Člověk totiž musí přijmout zodpovědnost za to, co si zvolí: na jaké výzvy a nároky ve světě odpoví a jakým způsobem...Při svobodném rozhodování jde o to, co*

²⁹ Na tuto otázku se pokusíme odpovědět v následující kapitole.

člověku stojí za to, aby si vzal na svědomí... Odpovědný člověk nechává svůj čas spotřebovat tím, co je mu vlastní. Neučiní-li tak, provinuje se proti svému bytostnému založení...“(Čálek,2005, s. 127).³⁰

Spolu s nabýváním *svobody* kráčí „ruku v ruce“ pocit existenciálního *osamění*. Je logickým důsledkem a cenou za nabytou svobodu. Ve chvíli uvědomění, že jenom já a nikdo jiný, nebude „svobodně“ rozhodovat o mém životě, přichází i pochopení absolutní samoty – jsem v tom úplně sám. Unést tyto pocity, pozitivně je zpracovat a žít s nimi, je náročná práce vyžadující silného jedince. Proto nelze vždy v terapii s klientem dojít tak daleko, nicméně mělo by to být cílem a ideálem daseinsanalýzy a všech ostatních existenciálně laděných terapií. Podaří-li se klientovi dosáhnout tohoto bodu, má nejlepší předpoklady k „úplnému uzdravení“. Uvědoměním sebe sama ve své podstatě, dává možnost nového, *svobodného nastavení* v životě. Připomíná to stav, který popisuje Frankl ve své práci o hledání smyslu v životě, který tvrdí, že – když člověk ví **proč**, unese téměř jakékoli **jak**. (Frankl,1962).³¹

Israel – nabízí lidem široké pole k seberealizaci a nalezení „smyslu“ života. Je však v této nabídce prostor k vlastnímu sebepoznání? Problémem israelské společnosti je, stejně jako v ostatních západních společnostech, že se člověku nabízejí „hotové“, instantní možnosti, co dělat se svým životem. Vše je již připraveno, ingredience ve správném poměru namíchaný a člověku – konzumentu - stačí vše zalít horkou vodou a dát se do toho. Přejeme dobrou chuť!

Kde v celém propracovaném systému zůstal člověk? Lze nazvat jeho „výběr z produktů“ poznáním sebe sama? Určitě ne! Takovým výběrem je možné pochopit, co má člověk rád, co ho baví, co ho oslovuje a zajímá, ale ne to, kým je. I ve výběru životní cesty a filosofie se lidé řídí tím, co si „mohou dovolit“ (na co mají), a nepřemýšlí *co jsou* a co potřebují. To platí obecně ve všech (post)moderních kulturách, a v koncentrované míře i v Israeli.

³⁰ Svoboda v existenciálním rozměru není tím, co svět prezentuje lidem, kde líčí svobodu jako bezbřehé děláni si, čeho si člověk zamane. To je iluze, která se dobře „prodává“, a které lidé rádi podléhají.

³¹ Domnívám se, že v případě sebepoznání jde o vyšší stupeň, jelikož člověk nenachází „jenom“ smysl, který mu pomůže lépe snášet život, ale nachází „svůj smysl“ – smysl sebe sama (což může být i bez „smyslu“)

V předchozích kapitolách jsme viděli, jak je israelská společnost silně strukturovaná a nabízí nepřeborné množství skupin (mnohem více, než v jiných zemích) s dokonale propracovanými pravidly. Přestože *explicitně* všichni hlásají volnost při výběru – vyber si, čím chceš být, *implicitně* zaznívá nesmlouvavý požadavek – musíš si něco vybrat. Neexistuje možnost zůstat mimo výběr. Tudíž vzniká stav, že člověk upravuje sám sebe podle nabízených možností. Není to otázka *kdo* jsem, ale *kam* bych se nejvíc hodil!?

Tento fenomén je velmi specifický a pochází ze samotné podstaty židovství, kde je kladen důraz na kolektivní způsob života. Samozřejmě, že se podporuje individualita, ve smyslu samostatného myšlení, vlastní iniciativa i aktivita (tím jsou Židé dobře známi), ale vše musí probíhat v „řádu systému“. Je zajímavé sledovat, že i sekulární část společnosti, která zdánlivě hlásá svobodu a individualitu každého, je ve skutečnosti velmi citlivá na jakékoli „vybočení“ ze *status quo*.

Například ve věci služby v armádě existuje pro sekulární společnost *dogma* povinnosti být v armádě. Je to požadavek absolutní oddanosti státu Israel (což je posunutý význam zbožného světa, který vyžaduje věrnost Toře). Mimochodem téma služby v armádě je *tabu* v rozhovorech mezi zbožnými a sekulárními, jestliže chcete vést přátelský rozhovor. V případě, že se začne na toto téma hovořit, je to nejhorší *faux pas* a okamžitě vzniká výbušná atmosféra, kdy se i ti nejlepší přátelé mohou tak rozhádat, že jim bude trvat několik let se usmířit (a „jizvy“ navždy zůstanou).

Jiným příkladem je *ostrakizování* těch, kteří „přeběhli“ do druhého tábora. Není to úplně automatické, hodně záleží na rodině a skupině, z které dotyčný „sběhl“, ale ve většině případů je to těžké trauma pro všechny. Argumentovat v těchto situacích tím, že se člověk cítí více *být sám sebou* nenapadne ani dotyčného, a pro ostatní by to bylo nezvratným důkazem „duševní choroby“ dotyčného. Je zajímavé, že se ukazuje tolerantnější zbožná společnost, než sekulární. Je mnoho příkladů na obě strany a obecně lze říci, že sekulární společnost snáší mnohem hůře „zradu“ jednoho z nich. Možná to lze vysvětlit nastavením hodnot v jednotlivých společnostech.

Zbožná společnost bere „sběhnutí“ jako selhání jedince, který nedokázal odolat „svodům světa“, což je bráno se značným pochopením (kdo z nás nikdy „nezhřešil“?) a více na rovině nehody, přičemž zůstává naděje na nápravu. Každý má v sobě potenciál udělat tzv.

tešuva – pokání, vrátit se na správnou cestu, k sobě samému, což je implicitně chápáno jako návrat ke zbožnému způsobu života.

Oproti tomu sekulární společnost více láme nad provinilcem hůl a zatracuje jej. Vychází to z jejího nastavení – vznikla jako lepší, modernější verze „správného“ židovství³², a tudíž odpadlíka vnímají jako návrat do „pravěku“ a zradu své filosofie, což je pro ni mnohem více ohrožující.

Je jasné, že v takovémto prostředí se nebude příliš dařit úvahám o sebepoznání, tak jak je prezentuje *daseinsanalýza*.

³² Prakticky všichni sekulární Israelci mají velmi vysoké morální vědomí svého židovství. To, že nepraktikují velkou část pravidel a předpisů má buď ideologickou příčinu, nebo vlastní pohodlnost.

4. Závěr a Shrnutí

Závěr

Jaká je pravděpodobnost, že přijde typický Israelec k psychoterapeutovi, který pracuje daseinsanalytickou metodou? Prakticky nulová.

Mám přítele Uriho, který patří k subkultuře „modern orthodox“, a v ní do části „osadníků“. Je vysoce inteligentní, vysokoškolsky vzdělaný, nesmírně energický a výkonný, pracuje jako ředitel základní náboženské školy, má 8 dětí a neutuchající zájem o sebevzdělání a sebepoznání. Neustále na sobě „duchovně“ pracuje. Navíc má v rodině potřebu psychoterapeutické pomoci. Jeho žena už dlouhá léta trpí silnými „existenciálními“ fobiemi. Neustále se trápí úvahami, jestli je dost dobrá, žije správně, je-li dost zbožná, co od ní B-h a život chce (a co ona od života)? Po mnoho let chodí k psychiatrům pro antidepresiva a k psychoterapeutům pro pomoc. Situace se však nelepší. „Náhodou“ jsme se nedávno bavili, a on mi se značným nadšením a nadějí vyprávěl o velmi zajímavé přednášce, kterou měli v osadě. Přednášel renomovaný psycholog a psychoterapeut o systemické terapii. Slyšel jsem o tom někdy, když jsem tak trochu „od fochu“? Byl překvapen, když jsem řekl, že ano. A co si o tom myslím? Jemu to znělo velmi zajímavě, ale protože už má bohaté zkušenosti, nechtěl propadat planým nadějím a tak se šel po přednášce zeptat, jestli si přednášející myslí, že by tato metoda mohla jeho ženě pomoci, a byl mile překvapen (já naopak nemile), když mu psychoterapeut řekl, že snad ano, že by se to mohlo zkusit. „Co si o tom myslíš?“ ptal se mě. (Naštěstí se neptal co cítím, protože jsem byl v tu chvíli hodně „naštvan“ na onoho psychoterapeuta.) Odpověděl jsem mu, jak nejjemněji to šlo, jestli si myslí, že tak dlouhodobé a tak hluboké „bloky“ jeho ženy, se vyřeší za několik sezení, při kterých si „přerámuje realitu“? Odpověděl – „Taky se mi to nezdá moc pravděpodobné, ale kdoví? Měli bychom to zkusit“.

Naprosto ho chápu. Nechce se vzdát naděje, a říkat mu, že to jsou vyhozené peníze (kterých nemá dost), by bylo krajně neempatické. I kdybych byl v Izraeli a pracoval tam jako daseinsanalytický terapeut, mohl bych mu nabídnout účinnou pomoc? (Když odhlédneme od faktu, že jsme přátelé.) I když ho zaujalo to, co jsem mu řekl o

daseinsanalýze (nazýval jsem ji pro větší srozumitelnost „existenciální“ terapií), pravděpodobně by svoji manželku neposlal. Proč? Je to moc abstraktní, duchovní (a na to jsou rabíni), moc neurčitě vymezené (potřebuje jasně definovanou techniku), a taky moc dlouhé (kde by vzal peníze na tolik sezení?).

Tento konkrétní příběh jasně ukazuje na úskalí, před kterými daseinsanalýza v Izraeli stojí. Chtěla-li by uspět musela by projít velkou transformací. Určitě pojmovou, dále nabídnout nějaké konkrétní výstupy (manuál techniky), a délku terapie vymežit v krátkodobějším horizontu. Pak by možná měla na israelském „trhu“ šanci. Ale byla by to ještě daseinsanalýza?

Shrnutí

V úvodu práce jsem uvedl motivy, které mě vedly k jejímu napsání a v čem vidím její užitečnost.

První kapitoly jsem věnoval stručnému historickému popisu vzniku daseinsanalýzy, jaké kulturní vlivy stály u jejího zrodu a co reflektovala. Dále jsem vysvětlil její filosofická východiska a principy, její postupný vývoj a jakými změnami procházela. Krátce jsem popsal metodu práce daseinsanalytického terapeuta s klientem, s důrazem na jedinečnost klienta a vztahu s ním vytvořeným. Poté jsem se věnoval praktické aplikaci daseinsanalýzy v současnosti s podrobnějším vysvětlením terapeutické práce – navázání vztahu, výchova k samostatnosti, nedirektivní přístup, důraz na *tady a ted'*. Dále jsem zmínil instituce, které se daseinsanalýzou ve světě a u nás zabývají.

V další části kapitoly jsem popsal kulturu, v které daseinsanalýza působí, nakolik je oslovující a nosná pro jiné kultury. Následující pasáž jsem věnoval zamyšlení, zda její abstraktní a intelektuální forma vyhovuje „širším masám“, nebo zda by bylo vhodné ji zjednodušit a zpragmatizovat. Poté jsem se zaměřil na ducha doby – postmoderní svět a dnešní individualistickou společnost, nakolik ovlivňují dnešního člověka, a zda daseinsanalýza může být v dané situaci přínosem.

V druhé kapitole, která je věnována judaismu a dnešnímu Izraeli, jsem postupoval ve stejném pořadí. Nejprve jsem stručnou formou vylíčil vznik a historii Judaismu – Praotcové, vznik národa Israele, darování Tóry - Učení a jeho důležité historické události, až po opětovné vytvoření státu Izrael, po takřka 2 000 letech diaspory. Pak jsem se věnoval filosofii a náboženství Israele, s popisem jeho zvláštností a specifík - čím je odlišné od evropské kultury ve svém přístupu a požadavcích na jednotlivce. Poté jsem se zaměřil na vysvětlení odlišnosti židovského Učení, jak je strukturováno, jaké vznáší požadavky a jakým způsobem přistupuje k interpretaci svých svatých textů – důraz na absolutně přesné pochopení, dialektický přístup a převedení do praktických úkonů v každodenním životě.

Další část kapitoly se věnovala současnému stavu židovského národa, jeho demografickému rozmístění po světě a Izraeli, jakožto novodobému centru židovského národa. V další pasáži jsem se snažil o popis společnosti Israele skládající se z několika kulturních entit. Ukázal jsem hlavní rysy čtyř dominantních subkultur – „modern orthodox“, ultraortodoxní (litaim, chasidé), sfaradi a „elita“ (sekulární, intelektuální) - jejich kořeny, životní styl, ideologické zaměření a jejich vztah k tradici. Poukázal jsem na fakt, jak těžké je přesně vymezit hranice mezi jednotlivými skupinami a definovat, co je *israelství*. Pokračoval jsem popisem současnosti v Izraeli, vlivu super moderní individualistické společnosti na tradiční kolektivní kulturu a její hodnoty, a jejich vzájemná koexistence. V závěru kapitoly jsem vysvětlil kolektivní podstatu židovského národa.

Ve třetí kapitole jsem postupně srovnával přístupy daseinsanalýzy a Israele k základním existenciálním tématům. Nejprve samotné pojetí existence, jak je definováno v pojetí daseinsanalýzy, a poté jak téma existence vnímá judaismus a Izrael. Jako další jsem probral téma smyslu života, opět v přístupu daseinsanalýzy a Israele, a nakonec jsem se věnoval tématu sebepoznání – bytí sám sebou, potažmo svobodou a existenciální samotou, v pojetí obou.

Na závěr jsem shrnul v kazuistice závěry, které vystihují a vysvětlují původní otázku mé práce – zda je možné aplikovat daseinasanalýzu na jiné kulturní prostředí, a zda existuje možnost prospěšnosti této metody na lidi ze světa odlišného filosofického zaměření, než je evropské (řecko-křesťanské).

Bibliografie

- KRATOCHVÍL,S. Základy psychoterapie. Praha: Portál, 2006 ISBN 80-7367-122-0
- HEIDEGGER,M. Bytí a čas. Praha: Oikoymenh, 2008 ISBN 978-80-7298-048-3
- ČÁLEK,O. Skupinová daseinsanalýza. Praha: Triton, 2005 ISBN 80-7254-539-6
- CONDRAU,G. Sigmund Freud a Martin Heidegger – Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie. Praha: Triton, 1998 ISBN 80-85875-74-8
- YALOM,I.D. Existenciální psychoterapie. Praha: Portál, 2006 ISBN 80-7367-147-6
- RŮŽIČKA,J. Péče o duši v perspektivách psychoterapie. Praha: Triton, 2003 ISBN 80-7254-312-1
- VYBÍRAL,Z.,ROUBAL,J.(eds.) Současná psychoterapie. Praha: Portál, 2010 ISBN 978-80-7367-682-7
- DRAPELA,V.J. Přehled teorií osobnosti. Praha: Portál, 1997 ISBN 80-7178-766-3
- FRANKL,V.E. Člověk hledá smysl - Úvod do logoterapie. Praha: Psychoanalytické nakladatelství J.Kocourka, 1994 ISBN 80-901-6014-3
- JUNG,C.G. Výbor z díla. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2000 ISBN 80-85880-14-8
- HLAVINKA,P. Daseinsanalýza - Setkání filosofie s psychiatrií. Praha: Grada, 2007 ISBN 80-247-2132-5
- BLECHA,I. Proměny fenomenologie - úvod do Husserlovy filosofie. Praha: Triton, 2007 ISBN 978-80-7254-938-2
- NEWMAN,J.,SIVAN,G. Judaismus od A do Z. Praha: Sefer, 1992 ISBN 80-900895-3-4
- BUBER,M. Já a ty. Praha: Kalich, 2005 ISBN 80-7017-020-4
- Tora – Mikraot Gdilot. Jerusalem: Brochman,Berman, 1995
- Nach – Mikraot Gdilot. Tel Aviv: Sifrei kodeš, 1986
- Midraš Tanchuma. Jerusalem: Eškol 1970
- Talmud Bavli, traktát Sanhedrin. Jerusalem: Wagšel, 1985
- Talmud Bavli , traktát Šabat. Jerusalem: Wagšel, 1985
- Talmud Bavli, traktát Berachot. Jerusalem: Wagšel, 1985
- Mišna, traktát Pirkej Avot. Jerusalem: Or Meir, 1993
- WOLF,Š. Maasei Ha-Gdolim. Bnei Brak: Mišor, 1986

Internetové zdroje

<http://www.daseinsanalyse.com/ifda/daseinsanalysis.html>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Israel>

<http://obce.sweb.cz/>

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/jewpop.html>

<http://cbs.gov.il/reader/>

<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Moshe Chaim Koller

Studijní program: B 6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Daseinsanalýza a Israel, aneb - Je daseinsanalýza universální terapií?

Počet stran: 54

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 14

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 8

Počet internetových odkazů: 6

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Rok dokončení práce: 2011

**Posudek vedoucího bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Moshe Chaim Koller

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Daseinsanalýza a Israel aneb - Je daseinsanalýza univerzální terapií?

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 54

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 28

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

0				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

0				
---	--	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

0				
---	--	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jaké by bylo vhodné překonat bariéry, aby se daseinsanalýza stala univerzálnějším směrem a překonala tak relativní izolovanost a přináležitost především k evropské a euroamerické civilizaci? Co brání izraelské společnosti, aby věnovala daseinsanalýze větší pozornost? Do jaké míry hraje v současné situaci svou roli Heideggerova filosofie, o kterou se daseinsanalýza opírá jako o metodologické východisko?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autor si klade jako stěžejní otázku po univerzálnosti metod daseinsanalýzy. V této souvislosti se zabývá problémem, jak je tento psychotherapeutický směr pojímán v současné Izraeli a ukazuje na problémy s jeho recepcí. Analyzuje proudy současné židovské kultury, filosofie a životní postoje jednotlivých výrazných skupin obyvatel Izraele, které by se mohly touto terapií zabývat – a odhaluje rozdíly, které této recepci přinejmenším nenahrávají. Poukazuje i na skutečnost, že šíření některých velkých ideových proudů bylo nuceno měnit koncepce a slovník, aby dostalo univerzální charakter – což přinášelo nebezpečí ztráty části původního obsahu a svérázu. A to se může stát i v případě daseinsanalýzy. Autor ukazuje význam existenciálně laděných terapií v současné (odcizené) společnosti; shledává význam terapie právě v řešení existenciálních krizí – zvláště při obnově smyslu života.

Připomínky: celý text by si zasloužil daleko pečlivější korektury; v celé řadě vět chybí čárky. Zdá se také, že nebylo zcela šťastné vložit do kapitoly nadepsané závěry „kasuisticky“ laděnou úvahu; kapitola nadepsaná shrnutí se pak stala spíše kapitolou o závěrech celého textu. Některé formulace charakterizující soudobou společnost a kulturu by bylo vhodné formulovat opatrněji či lépe; bezpečněji se autor pohybuje tam, kde popisuje kořeny, náboženství, tradice a soudobé problémy izraelské společnosti.

Je zřejmé, že prokázat kulturní difference či nemožnost určité kultury provést recepci nějaké ideové koncepce nelze empirickým výzkumem, ale spíše obecnou analýzou kulturních předpokladů: a to byla cesta, kterou se autor vydal. Projekt je smělý, ale je otázkou, zda nepřekračuje možnosti bakalářské práce. Přesto text poukazuje na některé možnosti, ale i problémy, které jsou inspirující.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis: 15.5.2011

doc. PhDr. Jaroslav Kořa

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: **Moshe Chaim Koller**

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Daseinsanalýza a Israel aneb je daseinsanalýza univerzální terapií?

Oponent práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 54

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 28

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		X		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

		X		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		X		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		X		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

0				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

0				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	X			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešení problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	X			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části

0				
---	--	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

v daném tématu

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	X			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	X			
--	---	--	--	--

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Práce je teoretická, ale odráží i autorovy zkušenosti z praxe. Po obsahové stránce práce převyšuje běžnou úroveň bakalářských prací, je iniciativně pojata a seznamuje čtenáře s řadou nevšedních zajímavostí této problematiky. Stylistické vyjádření správné, drobné gramatické chyby. Po obsahové stránce tedy nemám připomínky.

Výtky:

Autor má poslední kapitolu nadepsanou Závěr a shrnutí. Kromě toho, že se Závěr nečísluje, obsah jeho Závěru neodpovídá obecnému pojetí a konkrétním pokynům, co má zahrnovat (autor v něm uvádí zkušenost se svým kolegou – v Závěru mohou být jen už dříve zmiňované údaje). Pokyny jsou běžně dostupné v materiálech PVŠPS a probíraly se v diplomovém semináři. Nadpis tohoto Závěru by tedy měl být Diskuse. Skutečný obsah, který má mít Závěr, je pak nadepsán Shrnutí.

Další nedostatky jsou v seznamu literatury. Název publikace má podle normy být uveden kurzívou. Před iniciálou křestního jména nedělá autor mezeru, písmeno je nalepené na předchozí čárku, což vadí úpravě.

U pozn.č.1 pod čarou uvádí sice správně u přímé citace v závorce stránku, ale chybí tam rok vydání knihy.

Za číslem kapitol a posledním číslem subkapitol se nedělá tečka.

V Obsahu zapomněl opravit velké počáteční písmeno u Popis Daseinsanalýzy a Popis Judaismu. Všude jinde to má dobře.

s.10 oficiální název je Velká francouzská revoluce.

Gramatické chyby: jsou na řadě míst v čárkách. Níže jen ukázkově, není vypsáno vše.

s.11, ř. 2: „... *tu-bytí které* ...“ před „*které*“ chybí čárka,

podkap. 1.2 ř.4 pod jejím nadpisem: „...*že bez hlubokého poznání sebe sama, nelze skutečně změnit* ...“ před *nelze* čárka nepatří,

s.12, ř.1: „*Binswanger, jež byl*“, má být „*jenž*“ ,

s.12, odst.2, ř.4: „ ...*kdy květnaté a metaforické popisy jednotlivých případů, značně komplikovaly* ...“ před „*značně*“ zde nemá být čárka,

s.13, 8.ř.zdola: „*klientovi existence*“, má být *klientovy existence*, není to dativ jako na následujících řádcích,

s.18, posl.řádek: „ ...*ti, kteří si troufnou kolem zlatého telete jsou* ...“, věta s „*kterí*“ je vložená, před „*jsou*“ má být čárka,

s.19, 8.ř.zdola: „*to, co tvořilo dějiny bylo* ...“ vložená věta, za *dějiny* patří čárka,

s.21, ř.3 odshora: „*Pro daseinsanalýzu jakožto existenciální terapii, je v této odcizené společnosti* ...“.

Buďto to lze pojmout jako vložené „*jakožto existenciální terapii*“, pak musí být čárka i před *jakožto*, nebo ne a pak tam nemůže být ani čárka před „*je*“,

s.24, 2.odst., posl.řádek „... avšak duchovní velikosti prvního chrámu, již nedosáhl ...“ před již nemá být čárka.

Zbytečná čárka je např. na s.26, pod nadpisem 2.2 ř. 5, na s. 30, ř.4 odzdola,

s.44, ř.4 odzdola: „*Důležitou roli hraje s jakou skupinou se člověk ve společnosti ztotožňuje ...*“, před „s jakou“ má být čárka,

s.32, odst.3, ř .2 je uvedeno „50%“, před % má být mezera.

Práci hodnotím po obsahové stránce jako velmi pěknou, autor prokazuje výraznou vlastní iniciativu, je patrné hlubší studium a znalosti zvolené problematiky. Formální stránku však autor podcenil. Podle mého názoru by práce mohla být i doporučena k publikaci, ovšem po opravě formálních chyb.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace:
velmi dobrá

Datum, podpis:
15. 5. 2011

MUDr. Olga Dostálová, CSc.